

Yhdenvertainen mahdollisuus opiskella

Vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden huomioiminen Lapin ammatti-
korkeakoulussa

Tohola Riitta

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

2020

Sosiaaliala
Sosionomi AMK

Tekijä	Riitta Tohola	Vuosi	2020
Ohjaaja(t)	Tarja Jussila & Sari Kähkönen		
Työn nimi	Yhdenvertainen mahdollisuus opiskella		
Sivu- ja liitesivumäärä	52 + 5		

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on omalta osaltaan edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja osallisuutta, jolloin opiskelemaan tulee päästä taustastaan tai ominaispiirteistään riippumatta. Saavutettavuus ja esteettömyys mahdollistavat moninaisten opiskelijoiden opiskelun samassa oppilaitoksessa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, kuinka Lapin ammattikorkeakoulussa huomioidaan vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat. Keskityin opinnäytetyössäni oppilaitoksen tarjoamiin tukimenetelmiin, erityisjärjestelyprosessiin, sekä opilaitoksen ja opetuksen yleiseen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen. Tuottamani tiedon avulla Lapin ammattikorkeakoulun on mahdollista kehittää entistä saavutettavampaa ja moninaiset opiskelijat huomioivampaa opetusta.

Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyydestä ja saavutettavuudesta ei ole aiemmin tehty opinnäytetöitä, mutta erilaisten valtakunnallisten hankkeiden kautta ai-
hetta on tutkittu useiden ammattikorkeakoulujen osalta.

Opinnäytetyöni on toteutettu aineistotriangulaationa. Ennakoaineisto on kerätty haastattelun kautta Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyyshenkilöiltä, sekä pääaineisto kyselyn kautta opiskelijoilta. Kyselyni kohderyhmänä olivat opiskelijat, joilla on jokin vamma sekä erilaiset oppijat.

Opinnäytetyöni tuloksien perusteella, opiskelijat kokivat tuen ja erityisjärjestelyt merkityksellisinä menestyäkseen opinnoissaan. Lapin ammattikorkeakoululla on suunnitelma ja ohjeistus esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimiseksi opetuksessa. Opinnäytetyöni tuloksissa korostui tarve tiedon ja tiedottamisen lisäämiselle. Opiskelijoille tulisi enemmän tiedottaa erityisjärjestelyiden mahdollisuuksista, sekä opettajille erilaisista vammoista ja oppimisvaikeuksista, sekä niiden huomioimisesta opetuksessa.

Avainsanat saavutettavuus, esteettömyys, erityisjärjestelyt, ammattikorkeakoulu, vammaisuus, erilaiset oppijat

---

Social services
Bachelor of Social Services

Author	Riitta Tohola	Year	2020
Supervisor(s)	Tarja Jussila & Sari Kähkönen		
Subject of thesis	Equal Opportunity to Study		
Number of pages	52+5		

The role of Universities of Applied Sciences is to promote equality, equal opportunities and inclusion. In this case access is not dependent on background or characteristics. Accessibility allow diverse students to study at the same University of Applied Sciences.

The aim of the thesis was to determine how disabled students and special students are taken into consideration at Lapland University of Applied Sciences. In the thesis, the focus was on the support methods, the special arrangement process and general accessibility at Lapland University of Applied Sciences. Through the information produced by the thesis, Lapland University of Applied Sciences can develop more accessible teaching that takes diverse students into consideration.

No theses have been done on the accessibility at Lapland University of Applied Sciences before, but through various national projects, the topic has been studied by several universities of applied sciences

The thesis was implemented as data triangulation. Preliminary data was collected through an interview with accessibility persons at Lapland University of Applied Sciences, and the main data through a survey from the students. The focus group of the survey were the students with disabilities and special students.

Based on the results of thesis, the students felt support and special arrangements important for their success in their studies. Lapland University of Applied Sciences has a plan and guidelines for implementing accessibility in teaching. The results of the thesis emphasized the need to increase information and informing. Students should be better informed about the possibilities of special arrangements, as well as the teachers about various disabilities and learning difficulties, and how they are better considered in teaching.

Key words   accessibility, special arrangement, university for applied sciences, disabled student, special students

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1	Opiskeleminen ammattikorkeakoulussa.....	7
2.2	Vammaisen opiskelija ja erilainen oppija ammattikorkeakoulussa.....	8
2.3	Esteetön- ja saavutettava opiskeluympäristö	10
2.4	Oppilaitoksen tarjoamat tuki- ja ohjauspalvelut	12
2.5	Erityisjärjestelyt	13
2.6	Esteettömyys- ja saavutettavuustyö korkeakouluissa	14
2.7	Esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittäminen	16
2.8	Opiskelukäytössä olevat muut yhteiskunnan tarjoamat palvelut	17
3	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	18
3.1	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset.....	18
3.2	Triangulatiivinen opinnäytetyö.....	19
3.3	Aineiston keruu	19
3.4	Aineiston analysointi	22
4	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	26
4.1	Oppimisympäristönä Lapin ammattikorkeakoulu.....	26
4.2	Yhdenvertaisuuden edistäminen Lapin ammattikorkeakoulussa.....	26
4.3	Erityisjärjestelyt ja opiskelun tuki.....	29
4.4	Fyysinen esteettömyys ja saavutettavuus.....	35
4.5	Asenneilmapiiri ja ennakkoluulot.....	37
4.6	Tiedottaminen erityisjärjestelyistä ja lisätuesta	39
4.7	Entistä saavutettavampi ammattikorkeakoulu	40
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
6	POHDINTA	47
	LÄHTEET	50
	LIITTEET.....	53

1 JOHDANTO

Esteettömässä ja saavutettavassa korkeakoulussa kaikki opiskelijat voivat osallistua opetukseen yhdenvertaisesti ominaispiirteistään riippumatta (Villa & Kivisalmi 2016, 7). Opinnäytetyöni käsittelee Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyyttä ja saavutettavuutta vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden kokemusten kautta.

Jotta erilaiset oppijat ja vammaiset opiskelijat voivat opiskella ammattikorkeakoulussa, se vaatii yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon huomioimista, sekä niiden toteutumiseksi tehtäviä toimenpiteitä. Näin ollen oppilaitoksen ja sen sisällä tapahtuvan toiminnan tulisivatkin olla esteetöntä ja saavutettavaa. Lisäksi useat vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat tarvitsevat erityisjärjestelyitä ja lisätukea, jotta heillä on mahdollista osallistua opiskeluun yhdenvertaisesti ja saada tutkinto. (Esteetön opiskelijavalinta- suositus ja opas 2009, 6: Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 2:6§.)

Opinnäytetyössäni tarkastelen Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyyttä ja saavutettavuutta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta, sekä opiskelijoiden kokemuksia saadusta tuesta. Valitsin nämä kaksi asiaa, sillä ympäristön asenteilla ja rakenteilla on vaikutusta opiskelijoiden tukemiseen. Monet vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat hyötyvät esteettömästä ympäristöstä, sekä yksilöllisistä erityisjärjestelyistä. Näitä kahta asiaa käsitteellään myös yhdessä korkeakoulujen esteettömyys ja saavutettavuustyössä. (Esteetön opiskelijavalinta- suositus ja opas 2009, 4-7.)

Opinnäytetyöni koostuu kolmesta eri näkökulmasta ja niiden vertailusta keskenään. Nämä ovat 1. Yhteiskunnan laatimat lait ja säädökset vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden huomioimisesta ammattikorkeakoulussa. 2. Oppilaitoksen esteettömyyshenkilöiden haastattelun kautta saatu tieto siitä, miten Lapin ammattikorkeakoulussa toimitaan, jotta esteettömyys, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus toteutuvat. 3. Vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden kokemukset esteettömyyden, saavutettavuuden ja erityisjärjestelyiden toteutumisesta Lapin ammattikorkeakoulussa. 4. Opiskelijoiden ajatuksia Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämiseksi. Opinnäytetyöni tavoitteena on antaa Lapin ammattikorkeakoululle mahdollisuus kehittää

oppilaitoksen saavutettavuutta, sekä opiskelijoiden moninaisten tarpeiden huomioimista opetuksessa.

Opiskelijoiden moninaisuus ja erilaiset tuentarpeet ammattikorkeakoulutasolla saivat minut kiinnostumaan tästä aiheesta. Erityisjärjestelysuunnitelmat ovat arkipäivää ammattiopistoissa ja erityisammattiopistoissa, mutta erityisjärjestelyitä ja lisätukea tarvitsevia opiskelijoita on myös ammattikorkeakouluissa. Tästä huolimatta vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat ovat aliedustettuja korkeakouluissa vaikkei vamma tai oppimisvaikeus määritä automaattisesti koulutusastetta. Vammaisen opiskelijan ja erilaisen oppijan menestyminen on aina yksilöllistä sekä taidoista ja osaamisesta riippuvaa. Lisäksi oppilaitoksesta saatu kannustus ja tuki on tärkeää opinnoissa menestymisen kannalta. (Pietilä 2013, 200, 202-203, 209.)

Vammaisilla opiskelijoilla ja erilaisilla oppijoilla tarkoitan opinnäytetyössäni henkilöitä, kenellä on jonkin tasoinen vamma, sairaus tai häiriö. Kuitenkaan vamman tai erilaisen oppimistavan omaaminen, ei tarkoita välttämättä suurta vaikutusta opiskeluun, sillä kaikki vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat eivät tarvitse erityishakemusta opiskelua selkiyttämään. Erityisjärjestelyjen lähtökohtana ovat aina yksilölliset tarpeet. (Esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas 2009, 29.)

Perustuslaissa on määritelty, että jokaisella on oltava yhtäläinen mahdollisuus saada muutakin, kuin perusopetusta omien kykyjensä ja erityistarpeidensa mukaisesti. Perustuslaissa kielletään ihmisten asettaminen eriarvoiseen asemaan iän, uskonnon, sukupuolen, kansalaisuuden, vamman, sairauden tai jonkin muun henkilökohtaisen syyn vuoksi. (Perustuslaki 731/1999 2:6, 16§.) Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa oppilaitoksia toimenpiteisiin, jotta esteettömyyden, saavutettavuuden ja yksilöllisten erityisjärjestelyiden sekä tukitoimien kautta vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat voivat opiskella ammattikorkeakoulussa. (Niemelä 2007, 16; Yhdenvertaisuuslaki 2.6§.)

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Opiskeleminen ammattikorkeakoulussa

Opiskeleminen ammattikorkeakoulussa vaatii itseohjautuvuutta ja oma-aloitteisuutta, sekä sitoutumista opintoihin 3,5-4,5 vuodeksi (Niemelä 2007, 33). Opinnot voidaan suorittaa joko päiväopintoina, jolloin opiskelija on täysipäiväisesti sitoutunut opiskeluun. Vaihtoehtona on myös monimuoto-opinnot, jolloin kontaktiopetusta on vähemmän ja opiskelu tapahtuu enimmäkseen itsenäisenä opiskeluna työn ohessa. Hakijalta edellytetään suoritettua toisen asteen koulutusta sekä kelpoisuutta alalle. (Ammattikorkeakouluun 2020.)

Opiskelu koostuu perus-, ammatti, sekä vaihtoehtoisista ja vapaasti valittavista opinnoista. Lisäksi ammattikorkeakoulututkintoon kuuluu työharjoitteluja, sekä opinnäytetyö. Opiskelu on usein monimuotoista ja työelämälähtöistä, jolloin opiskelijoilta edellytetään toimimista erilaisissa ympäristöissä opiskelun aikana. Näin ollen opiskelua tapahtuu lähiopetuksen lisäksi verkossa, itsenäisenä opiskeluna sekä ryhmittäin. (Ammattikorkeakouluun 2020.)

Korkeakoulujen nettisivuilla ja oppaissa kerrotaan opintojen sisällöstä ja vaatimuksista. Opintojen sisältö voi vaihdella hieman korkeakoulujen välillä, joten hakemansa alan sisältöihin kannattaa kiinnittää huomiota opiskelupaikkakunnan lisäksi. Opintojen sisältöön tutustumisen kautta hakijan on mahdollista pohtia alan sopivuutta sekä omia valmiuksia suoriutua opinnoista. (Ammattikorkeakouluun 2020.)

Joillakin aloilla noudatetaan SORA- lainsäädäntöä, jolloin opiskelijan terveydelle ja toimintakyvylle asetetaan vaatimuksia. Esimerkkejä tällaisista aloista ovat sosiaali- ja terveysala, humanistinen ala, liikunta-ala ja merenkulkuala. Tällöin edellytetään esimerkiksi tietyn tasoista liikuntakykyä tai riittävää näköä. Mikäli hakijalla on jokin rajoite, tulee opiskelijavalinnassa arvioida hakijan terveyden tai toimintakyvyn vaikutuksia opiskeltavaan alaan. Oppilaitoksen tulee pohtia, kyettäänkö esteitä poistamaan kohtuullisin mukautuksin. Mikäli esteitä ei voida kuitenkaan poistaa, eikä opiskelun turvallisuutta taata, tulee hakijan opiskelijaksi ottamista harkita vakavasti. SORA- lainsäädännön tarkoitus on turvata esimerkiksi

potilas- ja asiakasturvallisuus, liikenneturvallisuus sekä lasten ja nuorten turvallisuus. (Opetushallitus 2020; Ammattikorkeakouluun 2020; Arene 2020, 2-7.)

2.2 Vammaisen opiskelija ja erilainen oppija ammattikorkeakoulussa

Opinnäytetyössäni erilaisella oppijalla tarkoitan niitä henkilöitä, joilla on jonkinlaisia oppimiseen liittyviä haasteita ja lisätuen tarpeita. Erilaisella oppijalla voi olla yhden tai useamman osaamisalueen kanssa haasteita. Yleisen luokituksen mukaan oppimisvaikeuksiksi voidaan luokitella esimerkiksi lukemisen, laskemisen ja tarkkaavaisuuden häiriöt. Opinnäytetyössäni en kuitenkaan keskittynyt tarkemmin opiskelijoiden diagnooseihin, vaan opiskelijan oma määritelmä riitti. Tukea järjestettäessä diagnoosi ei määritä avun ja tuen tarpeita, vaan ne ovat jokaisella yksilölliset. (ESOK 2011; Oppimisvaikeus 2017; Erilaisten oppijoiden liitto 2019; JAMK 2019.) Tärkeimmässä osassa opinnäytetyötäni oli tuen saaminen ja opiskelijoiden tarpeiden huomioiminen opetuksessa ja ohjauksessa.

Vammaisella opiskelijalla tarkoitan henkilöitä, joilla on jokin pitkäaikainen ruumiillinen, älyllinen, henkinen tai aisteihin liittyvä vamma. Vamma on sellainen, joka voi rajoittaa täysimääräistä osallistumista yhteiskunnan toimintaan, sillä yhteiskunnassa on monia esteitä vammaisille henkilöille. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016 1.1§.)

Suomessa on lainsäädännön kautta vahvistettu opiskelijoiden tasa-arvoista mahdollisuutta opiskella ammattikorkeakoulussa. Näiden lakien tavoitteena on, että jokaisella omien taitojensa mukaan on mahdollista päästä opiskelemaan omista lähtökohdista riippumatta. Kenenkään ei pidä joutua syrjityksi tai muuten eriarvoiseen asemaan. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 1.1§.)

Ammattikorkeakoululaki määrittää oppilaitosten toimintaa ja opiskelijoiden tasa-arvoista kohtelemista. Hakijoita ei saa syrjiä terveydentilan tai toimintakyvyn vuoksi opiskelijavalinnassa. Mikäli hakijalla on jokin terveyteen tai toimintakykyyn liittyvä rajoite, tulee oppilaitoksen selvittää, voidaanko esteet poistaa kohtuullisin mukautuksin. Ammattikorkeakouluilla on vastuu tiedottaa hakijoille oppilaitoksen edellyttämistä terveydentilavaatimuksista ja muista edellytyksistä. (Ammattikorkeakoululaki 932/2014 6.26§.)

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa, että koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen pitää huomioida opiskelijoiden yhdenvertaisuus toiminnassaan, sekä tehtävä tarvittaessa toimenpiteitä yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Oppilaitoksilla tulee olla kirjallinen suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi, sekä oppilaitoksen tulee kuulla opiskelijoiden yhdenvertaisuutta koskevia kehittämissuhteita. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 2.6§.)

Kansainvälinen YK:n vammaissopimus velvoittaa, että vammaisten henkilöiden on päästävä lahjakkuuksiensa mukaan laadukkaaseen opetukseen, eikä heitä saa sulkea vammaisuuden perusteella pois koulutuksesta. Tämän perustana on se, että jokaisella on oikeus kehittää omia taitojaan taustasta riippumatta. Lisäksi YK:n vammaissopimus velvoittaa oppilaitoksia järjestämään vammaisille opiskelijoille kohtuulliset mukautukset sekä tarjoamaan tukea ja erityisjärjestelyitä helpottamaan opiskelua, kehitystä ja täysimääräistä osallisuutta. (Kuosma 2018, 70-71.)

Erilaisten oppijoiden ja vammaisten opiskelijoiden kouluttaminen, vaatii esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimista kaikessa opetuksessa. Jotta voidaan vastata hyvinkin erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin, tarvitaan tietoa, taitoa ja ymmärrystä. On tärkeää, jotta opettajilla on perustiedot ja myönteinen asenne, tällöin päästään yleensä yhteisymmärrykseen opiskelijan tarpeista ja tukemisesta. (Niemelä 2007, 34.) Yhdenvertainen mahdollisuus osallistua koulutukseen ja yhteiskunnan elämään on myös opettajille velvoite. Heillä tulee olla muun muassa taitoa soveltaa opetusta eri keinon ja eri materiaalien avulla. (YK:n vammaissopimus; Kuosma 2018, 71.)

Usein kuitenkin vammaisiin opiskelijoihin ja erilaisiin oppijoihin liittyy paljon tabuja, jotka vaikuttavat asennoitumisessa opiskelijaa kohtaan. Tällöin opiskelijat eivät välttämättä uskalla leimautumisen pelossa hakea tukea tai erityisjärjestelyitä opiskeluansa helpottamaan. (Niemelä 2007, 34.) Erilaiselle oppijalle ja vammaiselle opiskelijalle opiskelu voi olla jo muutenkin rankkaa, joten oman erityisyyden vuoksi koulu ei saa enää pahentaa tilannetta (Tuominen 2019). On tärkeää, että opettajat ymmärtävät vammojen ja oppimisvaikeuksien vaikutuksista opiskeluun, sekä osaavat soveltaa opetusta siten, jotta myös vammaisen opiskelija ja erilainen oppija pystyvät osallistumaan opetukseen ongelmitta.

2.3 Esteetön- ja saavutettava opiskeluympäristö

Esteetön ja saavutettava opiskeluympäristö on turvallinen ja tarjoaa jokaiselle tasavertaisen mahdollisuuden osallisuuteen yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Esteettömyys ja saavutettavuus takaavat jokaiselle mahdollisuuden tiedonsaantiin, vuorovaikutukseen, päätöksentekoon ja toimintaan. Verkko-oppimisessäkin keskeistä on esteetön ja saavutettava verkkoympäristö, joka tukee jokaisen opiskelijan osallisuutta. (Peuna 2014.) Näin ollen lähtökohtana saavutettavalle opetukselle ja ohjaukselle ovat itse oppilaitos ja tavat, jolla oppilaitos kertoo toiminnastaan (Pietilä 2013, 204).

Käsitteenä esteettömyys ymmärretään usein fyysisinä esteinä ympäristössä, jotka tulee poistaa (Pietilä 2019). Kuitenkin esteettömyys koostuu fyysisestä-, psyykkisestä-, ja sosiaalisesta esteettömyydestä. Fyysinen esteettömyys tarkoittaa niitä tiloja, opiskelumateriaaleja, opetusmenetelmiä, sekä välineitä, joita oppilaitoksessa on käytössä. Psyykinen esteettömyys tarkoittaa voimavaroja ja niiden arvostamista, sekä tukemista. Sosiaalinen esteettömyys tarkoittaa oppilaitoksen henkilöstön sekä opiskelijoiden ilmapiiriä, asenteita, tietoa ja taitoja vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita kohtaan. (Niemelä 2007, 11; Penttilä 2012, 9; Villa & Kivisalmi 2016, 7.) Tärkeää on muistaa, että esteettömyys ei ole vain oppilaitokseen sisälle pääsemistä, vaan siellä pitää pystyä myös toimimaan tasavertaisesti sekä kokea itsensä osalliseksi ja yhdenvertaiseksi. (Huhta 2019.)

Saavutettavuus tarkoittaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta kaikille opiskelijoille, sekä tasavertaista osallisuuden tukemista erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Saavutettavuuden ydin on se, että kaikki voivat ominaispiirteissään riippumatta toimia yhdenvertaisesti ja saada sellaista opetusta, johon pääsee tasavertaisesti osallistumaan. Saavutettavuuteen kuuluu muun muassa sähköiset palvelut, opettamismenetelmät, oppimisympäristöt, opetustilat ja asenneilmapiiri. Asenneilmapiiri on olennainen osa saavutettavuutta, sillä sen kautta voidaan vaikuttaa esimerkiksi suunnitteluun, politiikkaan tai strategioihin. (Pietilä 2019.)

Oppilaitos, joka vastaanottaa kaikenlaiset opiskelijat, on saavutettava (Pietilä 2013, 199). Näin ollen saavutettavuus on enemmän kaikkia opiskelijoita koskeva

asia, jolloin saavutettavasta ympäristöstä hyöttyy myös ne, joilla ei ole mitään toiminnan rajoitteita tai erityistarpeita. Kuitenkin jokaisen opiskelijan tausta, elämäntilanne ja oppimistavat ovat erilaisia ja näin ollen monipuoliset opetustavat palvelevat kaikkia. (Pietilä 2019; Pynnönen, Eskola & Muuronen 2018.) Tärkeää onkin muistaa, että kaikille saavutettava korkeakoulu ei tarkoita vain vammaisille ja erityisille opiskelijoille saavutettavaa koulua. Saavutettava oppilaitos huomioi koulutuksessaan eri vähemmistöryhmät, sekä opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja elämäntilanteet.

Koska saavutettavuus on laaja käsite, se pitää sisällään fyysisen saavutettavuuden lisäksi, oppilaitoksen toimintakulttuurin, arvot ja asenteet. Koko saavutettavuustyö lähtee johtamisesta, miten tärkeänä sitä pidetään ja kuinka paljon saavutettavuuteen halutaan panostaa. Opetus, tuki ja ohjaus ovat tärkeitä saavutettavuuteen kuuluvia asioita opettajalta opiskelijalle, mutta myös oppilaitoksen johdon tulee tukea ja neuvoa opettajia saavutettavuuden toteuttamisessa. Koska saavutettavuus näkyy jo oppilaitokseen hakiessa, siihen tulee panostaa kokonaisvaltaisesti.

Viestintä ja tänä päivänä myös digitaalinen saavutettavuus ovat uusia asioita, jotka haastavat oppilaitoksen henkilökuntaa miettimään uudella tavalla saavutettavuuden toteuttamista. Digitaalisten oppimisympäristöjen tulisi olla selkeä ja helposti käytettävä, opettajilla tulisi olla riittävä tuki digipalvelujen käyttöön sekä tietoa sähköisten oppimispalvelujen käytöstä erilaisten apuvälineiden kanssa. (Eskola & Muuronen 2019; Pynnönen ym. 2018.) Sähköisiin palveluihin liittyen on saavutettavuusdirektiivi, joka velvoittaa tuottamaan saavutettavia digipalveluita ja ympäristöjä. Esimerkiksi verkkoympäristön saavutettavuudessa tulisi huomioida selkeys, näkeminen, kuuleminen, videoiden tekstitykset ja verkkoympäristöjen käytön opastus, sekä tarvittaessa IT-tuki. Verkkopalveluiden ja etäopetuksen suunnittelussa tulee huomioida saavutettavuus, jotta kaikki opiskelijat voivat osallistua siihen. Verkkopalveluiden tulee olla myös sellaisia, että niitä voidaan käyttää eri apuohjelmien kautta esim. ruudunlukuohjelmalla. Selkeä digitaalinen oppimisympäristö ja opetus ovat hyödyksi kaikille opiskelijoille. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2016; Valtionvarainministeriö 2020.)

Joskus ajatellaan, että yksilön tulisi sopeutua ympäristöön, vaikka todellisuudessa ympäristön tulisi vastata yksilön tarpeisiin. Käytännössä tämä vaatii sitä, että yhteiskunta huomioi niin suunnittelussa, kuin toteuttamisessakin erilaiset tarpeet. Myös oppilaitoksissa tulisi huomioida, ettei opiskelijaa pidetä rajoitteisena, vaan ympäristö on se, joka asettaa hänelle rajoita. Tällöin oppilaitoksen tulee mahdollisuuksien mukaan poistaa näitä rajoitteita, jotta opiskelija pystyy toimimaan muiden kanssa tasavertaisesti. (Niemelä 2007, 15.)

2.4 Oppilaitoksen tarjoamat tuki- ja ohjauspalvelut

Opiskelukyky muodostuu opiskelijan ja hänen ympäristönsä yhteisvaikutusta. Siihen kuuluu opiskelijan voimavarat, opiskelutaidot, koulusta saatu tuki, sekä yhteiskunnalta saatu tuki. (Niemelä 2007, 15-16.) Oppilaitoksen näkökulmasta erityisen tuen tarjoaminen ei ole välttämättä vain yksi toimenpide, vaan vammaista opiskelijaa ja erilaista oppijaa tulee tukea kokonaisvaltaisesti yksilöllisten tarpeiden mukaan. On tärkeää muistaa, että vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijatkin tarvitsevat, sekä hyötyvät yleisesti saatavista opiskelun tuki- ja ohjauspalveluista. (Burns 2016.)

Ammattikorkeakoulut tarjoavat opiskelijoille hyvinvointia ja opiskelukykyä lisääviä palveluita. Näitä palveluita voivat olla esimerkiksi kuraattorien, terveydenhoitajien, opintopsykologien, opinto-ohjaajien, opettaja- ja opiskelijatuutorien sekä muiden opiskelijapalveluista vastaavien henkilöiden tukipalvelut. Tuki voi liittyä muun muassa terveydentilaan, opiskelun suunnitteluun, joustavan opiskelun järjestämiseen, yksittäisiin opintojaksoihin tai muihin yksilöllisen tuen tarpeisiin. Kuitenkaan lainsäädännössä ei ole tarkkaan määriteltä, millaisia tukipalveluita opiskelijoille tulisi tarjota. Nämä palvelut eivät ole tarkoitettu vain vammaisille opiskelijoille tai erilaisille oppijoille. Palvelut ovat kaikille käytettävissä, sekä jokaisella opiskelijalla on oikeus henkilökohtaisiin ohjauskeskusteluihin opettajatuutorin ja opinto-ohjaajan kanssa. (Burns 2016.)

Yleisten tuki- ja ohjauspalveluiden lisäksi oppilaitosten esteettömyyshenkilöt tarjoavat tukea etenkin esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvissä kysymyksissä. Myös opinto-ohjaajan tai opintosuunnittelijan kanssa opintojen joustavaa

etenemistä voidaan yhdessä pohtia ja räätälöidä omaan tilanteeseen sopivaksi. (Lehto, Huhta & Huuhka 2019, 25-27.)

2.5 Erityisjärjestelyt

Yleisin tapa ratkaista esteettömyyteen liittyviä ongelmia korkeakouluissa, ovat pitkään olleet erityisjärjestelyt valintakokeissa ja tenttitilanteissa. Toisaalta yksilölliset erityisjärjestelyt ovat hyvä ratkaisu, sillä yleisesti kaikesta ei voida tehdä kaikille esteetöntä. (Pietilä 2013, 205.)

Mikäli opiskelijalla on jokin peruste ja tarve erityisjärjestelyille, hän voi hakea sitä oppilaitoksestaan. Kuitenkin käytännöt vaihtelevat oppilaitosten välillä, sillä Suomessa esteettömyys ja saavutettavuustyölle ei ole vielä täysin vakiintunutta rakennetta ja rahoitusta. Kuitenkin jokaisen oppilaitoksen on huolehdittava, että opiskelijalle on tarjota tukea ja erityisjärjestelyitä. (Pietilä 2013, 217.) Opiskelijoille voidaan tarvittaessa tehdä oma yksilöllinen suunnitelma erityisen tuen ja ohjauksen tarpeista. Yleisesti ammattikorkeakouluissa on käytössä opiskelun suunnittelu henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, eli HOPS:in avulla. Suunnitelmaan kirjataan opintojen etenemisen tahti opiskelijan tilanteen ja aiemman osaamisen mukaan. (Eskola & Muuronen 2019.)

Yleisesti erityisjärjestelyjen saamisedellytyksenä on todistus tai suositus, jonka perusteella opiskelijalle myönnetään erityisjärjestelyt (Pietilä 2013, 206). Yleistä ohjeistusta siihen ei ole, pitääkö oppilaitoksissa olla jokin yhteneväinen sääntö esimerkiksi tentin lisäaikaan. Tällöin oppilaitos voi itse päättää käytetäänkö samaa käytäntöä kaikille lisäaikaa hakeville opiskelijoille vai arvioidaanko jokaisen opiskelijan tarve yksilöllisesti esimerkiksi tentin lisäaika 30min- 2tuntia opiskelijasta riippuen.

Vaikka oppilaitos tarjoaakin mahdollisuutta erityisjärjestelyihin, voivat opiskelijat kokea niiden hakemisen leimaavaksi tai tarpeensa vähätellyiksi, sillä kielteiset asenteet ja tietämättömyys on suurin haaste vammaisten opiskelijoiden ja erilaisien oppijoiden saamalle tuelle. (Niemelä 2007, 47.) Joskus voidaan myös ajatella erityisjärjestelyitä hakevan opiskelijan olevan hankala. Kuitenkin erityisjärjestelyi-

den tarkoitus ei ole asettaa opiskelijaa eriarvoiseen asemaan tai leimata hankalaksi. Erityisjärjestelyiden tarkoitus on auttaa opiskelijaa selviytymään opinnoistaan omista erityispiirteistä huolimatta. (Huhta 2019.)

Ongelmana voi myös olla, ettei tieto erityisjärjestelyistä päädy opiskelijalle asti, jolloin opiskelija ei tiedä mistä hakea erityisjärjestelyitä tai ylipäätänsä tiedä, että korkeakoulussa on siihen mahdollisuus. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että koulussa on nimetyt henkilöt, joilta voi pyytää apua erityisjärjestelyjen hakemiseen. Oppilaitoksessa on aina henkilö, kuka myöntää erityisjärjestelyt sekä vastaa niiden toimeenpanosta. Näiden henkilöiden tulee olla myös opettajille näkyvissä, jolloin opettaja osaa pyytää tarvittaessa neuvoa ja apua erityisjärjestelyiden toteuttamiseen. Erityisjärjestely mahdollisuuksista tulisikin aktiivisesti tiedottaa, jotta erityisjärjestelyitä tarvitsevat opiskelijat tietävät, mistä palvelua voi hakea sekä millä tavalla erityisjärjestelyitä voi saada käyttöönsä. (Pynnönen ym. 2018.)

Yleisimpiä erityisjärjestelyjä ovat esimerkiksi lisäaika tentissä ja tehtävissä, mahdollisuus rauhalliseen työskentelytilaan, tietokoneen tai muiden apuvälineiden käyttäminen koetilanteissa sekä luennoilla, suullinen koe tai tentin suorittaminen pienemmissä osissa. (Tuominen 2019.) Tärkeää on kuitenkin huomioida, että jokainen opiskelija ja hänen tarpeensa ovat erilaisia samasta diagnoosista riippumatta. Tällöin jokaisen opiskelijan tuen tarpeet tulisi arvioida erikseen sekä erityisjärjestelyt toteuttaa niiden mukaan.

2.6 Esteettömyys- ja saavutettavuustyö korkeakouluissa

Suomessa korkeakoulujen esteettömyys- ja saavutettavuustyölle pohjan ovat antaneet kaksi hanketta, jotka ovat tuottaneet ilmaisia oppaita ja aineistoja oppilaitoksille ja verkkoon, jotta niitä voidaan hyödyntää. Hankkeissa on ollut mukana monia ammattikorkeakouluja ympäri Suomen. Myös valtionvarainministeriö ja monet eri järjestöt ovat olleet mukana näissä hankkeissa kehittämässä korkeakoulujen saavutettavuutta ja esteettömyyttä sekä lisäämässä tietoisuutta moninaisista opiskelijoista.

Suomessa on toiminut ESOK- hanke (Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa) vuosina 2006-2011, jonka tarkoituksena oli parantaa korkeakoulujen

esteettömyyttä. Hanke on luonut oppaita esteettömyyden huomioimiseksi vammaisille-, erilaisille-, ja moninaisille opiskelijoille. Sitä jatkoi OHO-hanke (opiskelukyvyn, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen korkeakouluissa), joka toimi vuosina 2017-2019. Korkeakoulujen saavutettavuus on kaikkia koskeva asia, jota jokaisen tulee kehittää (OHO-hanke). Kuitenkin korkeakoulujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta on tutkittu vain pääsääntöisesti erilaisten projektien ja hankkeiden kautta, eikä sillä ole pysyvää rakennetta ja rahoitusta Suomessa (Pietilä 2013, 217). Kuitenkin korkeakoulujen saavutettavuuden ja esteettömyyden takaamiseksi olisi tärkeää pysyvät rakenteet ja resurssit (Huhta 2019). Vain yhtäläisten käytänteiden kautta voidaan taata erityisjärjestelyiden ja tuen saatavuus (Tuominen 2019).

Saavutettavuustyöhön kuuluu oppilaitoksen ilmapiirin huomioiminen ja sen vaikutukset opiskelijoihin. Yhdenvertaisuus, osallisuus ja vuorovaikutus niin opettajien, kuin opiskelijoidenkin välillä on tärkeää. Yhteisöllisyyden korostaminen on saavutettavuuden näkökulmasta olennaista. Kun jokainen opettaja sekä opiskelija ottaa toiset huomioon, oppilaitoksessa opiskelu, sekä työskenteleminen on antoisaa. Yhteisöllisyyttä voi myös huomioida opetuksessa eri tavoin, esimerkiksi yhteisöllisyyttä tukevat opetusmenetelmät. (Eskola & Muuronen 2019.)

Korkeakouluissa tulisi huomioida opiskelijoiden moninaisuus, opiskelijoiden erilaiset tarpeet ja elämäntilanteet. Korkeakoulun tulee edistää opiskelijoiden hyvinvointia, sekä ottaa heitä mukaan opiskelun suunnitteluun, sekä huomioida tukea tarvitsevat sekä vähemmistöryhmiin kuuluvat opiskelijat. (Eskola & Muuronen 2019.)

Saavutettavasti tehty opetus- ja toteutussuunnitelma on pohja saavutettavan opetuksen järjestämiselle (Pynnönen ym. 2018). Koska saavutettavuustyö lähtee opetuksen suunnittelusta, tulisi kaiken opetuksen olla alusta alkaen mahdollisimman saavutettavassa muodossa. Tämä vaatii opettajilta riittävästi tietoa ja taitoa saavutettavan materiaalin ja opetuksen toteutuksesta. Oppilaitoksen vastuulla on varmistaa opettajien riittävä tietoisuus, sekä tarvittaessa järjestettävä lisäkoulutusta tiedon lisääntymiseksi. Yleisestikin opetusmateriaalien ja opetusmenetelmien tulisi olla monipuolisia, jotta jokaisen opiskelijan oppimistavat tulevat huomioituksi. Lisäksi materiaalien tulisi olla sellaisessa muodossa, että kaikki voivat

niitä käyttää, sekä materiaalien tulee olla helposti ja ajoissa saatavilla. Myös opiskelijoiden osaamisen arvioinnin tulee olla monipuolista, sekä tarvittaessa on tarjottava erityisjärjestelyitä osaamisen näyttämiseksi. (Eskola & Muuronen 2019.)

Kuitenkaan aina opettaja ei voi, eikä tarvitse tietää, miten kunkin opiskelijan kanssa toimitaan, sillä opiskelijoiden tilanteet ja tarpeet ovat aina yksilöllisiä. Tällöin avoin asenne ja opiskelijan kanssa keskusteleminen voivat ratkaista asian, sillä opiskelija on oman elämänsä asiantuntija. (Tuominen 2019.) Kuitenkaan opiskelija ei itsekään aina tiedä, mitä tarvitsee tai miten jokin asia sovelletaan hänelle sopivaksi, tällöin yhteisten keskustelujen kautta voidaan etsiä ratkaisua tilanteeseen ja päästä yhteisymmärrykseen.

2.7 Esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittäminen

Jotta saavutettavuus toteutuu ja kehittyy korkeakouluissa, vaatii se kehittämistyötä. Oppilaitoksien saavutettavuustyötä tulisikin kehittää systemaattisesti koko ajan (Huhta 2019). Kehittämistyöhön tulee ottaa mukaan oppilaitoksen johto, muu henkilöstö, sekä opiskelijat. Tällöin voidaan huomioida oppilaitoksen saavutettavuutta kaikkien näkökulmista. (Eskola & Muuronen 2019.)

Saavutettavuuden toteutumista tulee arvioida säännöllisesti. Tällöin tulee havainnoida opettajien riittävää osaamista saavutettavaan opetukseen, ovatko opettajien opetustavat riittävän monipuolisia ja ovatko opetusmateriaalit helposti saatavissa ja saavutettavassa muodossa. (Pynnönen ym. 2018.)

Oppilaitoksen tulee arvioida saavutettavuutta eri näkökulmista ja saavutettavuuden ulottuvuuksista. Nykyaikana tärkeää on arvioida myös, ovatko käytössä olevat verkkoympäristöt kaikille opiskelijoille saavutettavia ja laadukkaita. (Pynnönen ym. 2018.) Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi tietokoneohjelmien käyttämistä apuvälineillä, ohjelmien selkeyttä ja helppokäyttöisyyttä.

Opiskelijoille tulee olla mahdollisuus antaa palautetta saavutettavuuteen liittyen, sekä oppilaitoksen tulee ottaa vastaan palautetta ja taata laadun pysyminen hyvänä. Myös opiskelijoiden yksilöllisten erityisjärjestelyiden ja tuen saamista tulee arvioida, onko osattu toteuttaa yksilöllisiä ohjaustapoja sekä kokeeko opiskelija saamansa tuen riittäväksi. Koska saavutettavuuden kehittäminen on tärkeä osa

saavutettavuustyötä, tulisi oppilaitoksien säännöllisin väliajoin kerätä opiskelijoilta palautetta ja muuttaa toimintaa sen mukaan. (Pynnönen ym. 2018.)

2.8 Opiskelukäytössä olevat muut yhteiskunnan tarjoamat palvelut

Oppilaitoksen tarjoaman tuen ja erityisjärjestelyiden lisäksi vammaisella opiskelijalla tai erilaisella oppijalla voi olla käytössä muitakin yhteiskunnan tarjoamia palveluita opiskelun tukena. Tällaisia palveluita voi olla esimerkiksi avustaja, tulkki, kuljetuspalvelu tai avustajakoira. Mikäli opiskelijalla on käytössä yhteiskunnan tarjoamia palveluita, on tärkeää panostaa yhteistyöhön näiden palveluiden kanssa, sekä huomioida palveluiden vaikutukset opiskeluun. Esimerkiksi kuljetuspalvelua käyttävä opiskelija tarvitsee opetusaikataulut ajoissa, jotta hän varmasti saa kyydin oikeana ajankohtana. Äkilliset muutokset ovat tällaisille opiskelijoille vaikeita, sillä palvelua ei välttämättä saa nopeasti. Lisäksi opiskelijalla voi olla erilaisia apuvälineitä, joiden kanssa opiskelun tulee onnistua. Esimerkiksi työtuoleja, tietokoneita, erilaisia tietokoneohjelmia yms. (Niemelä 2007, 51-52.) Käytännössä oppilaitoksien ja yhteiskunnan tarjoamien palvelujen yhteensovittaminen voi olla haasteellista (Pietilä 2013, 205).

Onkin tärkeää muistaa, että vammaisen opiskelijan ja erilaisen oppijan menestyminen koulussa on monen tekijän summa. Siihen vaikuttavat opiskelijan omat voimavarat, opiskelutaidot sekä koulun ja yhteiskunnan tarjoama tuki. Opiskelijan saama tuki koulusta ei siis välttämättä ole ainoa keino auttaa opiskelijaa selviytymään opinnoistaan, vaan se voi vaatia yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa. (Niemelä 2007, 15-16.)

Enemmissä määrin eri tavoin vammaiset opiskelijat käyttävät opintojensa tukena vammais-, sekä apuvälinepalveluita. Niiden merkitys ja palveluiden toimiminen ovat siis hyvin merkityksellisiä opintojen sujumisen kannalta. Myös erilaisilla oppijoilla voi olla käytössä apuvälineitä tai muuta tukea. (Pietilä 2013, 205.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Vammaisilla opiskelijoilla ja erilaisilla oppijoilla on oikeus vaatia ja saada sellaisia toimenpiteitä, jotka poistavat esteitä oppilaitoksista (Esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas 2009, 26). Tavoitteenani oli selvittää, miten Lapin ammattikorkeakoulu huomioi koulutusta järjestäessään vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat, sekä miten Lapin ammattikorkeakoulussa opiskelevat vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat kokevat saavansa tukea opiskeluunsa. Lisäksi halusin selvittää, millä konkreettisilla tavoilla vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat toivoisivat saavansa tukea opiskeluun, sekä millaisilla käytännön toimenpiteillä ympäristöä voitaisiin muokata vastaamaan entistä paremmin opiskelijoiden tarpeita.

Opinnäytetyössäni halusin saada ensisijaisesti vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden äänen kuuluviin, mutta lisäksi halusin saada myös oppilaitoksen näkökulmaa mukaan opinnäytetyöhöni. Esteettömyyshenkilöiden haastattelun tarkoitus oli lisätä opinnäytetyöni luotettavuutta ja antaa pohjaa opiskelijoiden kyselylle.

Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyydestä tai saavutettavuudesta ei ole tehty aiemmin opinnäytetöitä tai muita tutkimuksia, joten tieto on uutta ja aihe on ajankohtainen. Yhteiskunnan tärkeä tehtävä on tasa-arvoisuuden edistäminen ja yhdenvertaisuus, tällä opinnäytetyöllä haluan omalta osaltani edistää tätä tavoitetta.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat huomioidaan Lapin ammattikorkeakoulussa?
2. Mitä asioita pitäisi kehittää Lapin ammattikorkeakoulussa, jotta oppilaitos voisi tukea entistä paremmin vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden opiskelua?

3.2 Triangulatiivinen opinnäytetyö

Monimenetelmäinen tutkimus, toisin sanoen triangulatiivinen tutkimus tarkoittaa tutkittavan aiheen tarkastelua useammasta eri näkökulmasta. Triangulaation tavoitteena on saada asiasta tai ilmiöstä mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva, sekä lisätä tutkimuksen validiteettia, eli luotettavuutta eri menetelmien avulla. Triangulaatio voidaan jakaa neljään eri päätyyppiin, joita ovat aineisto-, tutkija-, teoria-, ja metodologinen triangulaatio. Triangulaation käyttöä tutkimuksessa tulee kuitenkin hyvin harkita, jotta sen käyttö on perusteltua, eivätkä eri näkökulmat ole ristiriidassa toistensa kanssa. (Viinamäki 2007, 175-176,180.)

Opinnäytetyössäni päätin käyttää aineistotriangulaatiota, sillä tarvitsin aineistoja eri kohderyhmiltä luotettavan lopputuloksen saamiseksi. Aineistotriangulaatio tarkoittaa aineiston keräämistä useammilta eri tiedonantajaryhmiltä, esimerkiksi potilailta, lääkäreiltä ja omaisilta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144). Lisäksi aineistot voivat olla joko määrällisiä, laadullisia tai molempia (Viinamäki 2007, 181).

Tutkimuksessa aineistoilla voi olla erilaisia tehtäviä. Aineistot voivat olla esitutkimusaineistoja, pääaineistoja, tasavertaisia aineistoja tai kadosta johtuvia aineistoja (Viinamäki 2007,181). Ensiksi toteuttamani haastattelu toimi esitutkimusaineistona kyselylle, eli haastattelun kautta sain pohjaa ja luotettavuutta kyselyn luomiselle. Opinnäytetyöni varsinainen pääaineisto oli kysely, jonka kautta pyrin saamaan tarkempia vastauksia tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksen aluksi laadullisella tutkimusmenetelmällä, kuten teemahaastattelulla voidaan tuottaa esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, sillä määrällisen tutkimuksen toteuttaminen vaatii hyvät perustiedot tutkittavasta asiasta. (Kananen 2015, 324-325.)

3.3 Aineiston keruu

Aloitin opinnäytetyöni keräämällä teoriaa, sekä määrittelemällä opinnäytetyöni kannalta keskeisimmät käsitteet. Tutkimuksen alussa ja ennen aineistonkeruuta, tulee tutkimuksen tärkeimmät peruskäsitteet määritellä, mitä ne tarkoittavat ja mitä käsitteitä omassa tutkimuksessa päätetään käyttää. Tutkijan tulee pohtia vastaajien käyttämiä käsityksiä aiheesta, sillä aineiston keruussa on tärkeää, jotta vastaajat ymmärtävät kysymykset samalla tavalla kuin tutkija. Vain tällöin

voidaan saada vastauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. (Ahola 2007, 51-52.) Käsitteiden kautta rakensin opinnäytetyöni pääteemat. Valitsemieni teemojen pohjalla olivat myös teorian ja aiempien tutkimusten kautta nousseet aihealueet, jotka sopivat opinnäytetyökysymyksiini.

Teemojen valinnan lopputuloksena minulla oli neljä teemaa. Ensimmäisenä teemana oli oppimisympäristön esteettömyys ja saavutettavuus, sillä se on paikka missä oppiminen tapahtuu ja näin ollen hyvin olennainen osa esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Opiskeluympäristön esteettömyyden ja saavutettavuuden alle kuuluvat oppilaitoksen tarjoamat erityisjärjestelyt ja tukimenetelmät, joiden kautta ratkaistaan useita esteettömyyteen liittyviä pulmia. Tämän vuoksi halusin ottaa Lapin ammattikorkeakoulun erityisjärjestelyprosessin toiseksi teemakseni. Kolmantena teemana minulla oli opiskelijoiden käytössä olevat yhteiskunnan tarjoamat muut palvelut, sillä etenkin vammaisen opiskelijan opintopolulla voi olla mukana myös muita oppilaitoksen ulkopuolelta tulevia palveluita. Neljäntenä teemana minulla oli Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittäminen, sillä lähdin tekemään opinnäytetyötäni kehittämisenäkökulmasta. Nämä neljä teemaa kulkivat mukana läpi koko opinnäytetyöprosessini, analysointivaiheessa kuitenkin hieman muuttuen.

Halusin toteuttaa opinnäytetyöni ensimmäisen aineistonkeruun haastattelulla, koska sopivia haastateltavia oli kaksi. Lisäksi haastattelun kautta minulla oli mahdollista tehdä täydentäviä kysymyksiä. Haastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, eli sen tavoite on saada selvitettyä ja ymmärrettyä tutkittavaa ilmiötä tai asiaa sanallisesti (Kananen 2017, 32,35).

Haastattelun kysymykset rakensin teemojen alle. Tarkoituksena minulla oli saada kokonaiskuva Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyys- ja saavutettavuustyöstä, sekä erityisjärjestelyprosessista vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden näkökulmasta. Haastattelulla en pyrkinyt saamaan haastateltavien kokemuksia Lapin ammattikorkeakoulun erityisjärjestelyiden toimivuudesta, vaan tavoitteenani oli saada tietoa oppilaitoksen esteettömyys- ja saavutettavuuskäytänteistä.

Opinnäytetyöni haastattelun (Liite 1) toteutin Skypen välityksellä, sekä äänitin sen myöhempää litterointia varten. Haastatteluun osallistui kaksi henkilöä, jotka

ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyys- ja saavutettavuustyötä. He ovat myös tarvittaessa mukana opiskelijoiden erityisjärjestelyprosesseissa. Kaikkiin kysymyksiini haastateltavat eivät osanneet vastata, joten haastattelun jälkeen laitoin sähköpostia yhdelle oppilaitoksen osaamispäällikölle. Häneltä sain hieman lisätietoa erityisjärjestelyprosessista osaamispäällikön näkökulmasta.

Haastattelun analysoituani siirryin opiskelijoiden kyselyn laadintaan. Kyselymenetelmän valitsin, koska halusin saada opiskelijoiden vastauksia eri kampuksilta, eri aloilta, erilaisilla taustoilla olevia opiskelijoita, sekä erityisjärjestelypassilla ja ilman, eli laajalta kohderyhmältä. Tällöin haastattelun toteuttaminen olisi ollut mahdotonta haastateltavien määrän ja ajankäytön vuoksi. Kysely sopii aineistonkeruumenetelmäksi, kun tutkittavia on paljon ja he ovat hajallaan (Vilkkä 2007, 28).

Kysely on myös siitä näkökulmasta parempi menetelmä, mikäli tutkimus käsittelee hyvin henkilökohtaisia asioita, kuten terveyttä, rahan käyttöä, ruokatottumuksia tai terveyskäyttäytymistä. Nimettömän kyselyn kautta vastaajat jäävät tunnistamattomiksi ja uskaltavat vastata kyselyyn totuudenmukaisesti. (Vilkkä 2007, 28.) Ajattelen, että omien erityisjärjestelyiden ja tuen saaminen voi olla osalle vastaajista herkkä aihe, eivätkä he halua kertoa siitä nimellään. Myös oppimisvaikeudesta tai vammasta kertominen voi olla osalle ihmisistä vaikeaa.

Kyselyssä toistuivat samat teemat, kuin haastattelussa. (Liite 2) Kyselyn alussa halusin hieman kartoittaa opiskelijoiden taustoja, jotta osaan tulkita vastauksia oikein, tehdä päteviä tulkintoja, sekä verrata eri vastaajaryhmiä keskenään. En kuitenkaan tarkemmin halunnut keskittyä syihin, joiden vuoksi erityisjärjestelyitä ja lisätukea opiskelijat ovat saaneet. Opinnäytetyössäni painottui oppilaitoksen saavutettavuus ja esteettömyys vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden kokemusten kautta. Tärkeänä osana saavutettavuutta kohderyhmäni osalta ovat erityisjärjestelyt ja tuki, sekä oppilaitoksen ympäristö ja ilmapiiri.

Määrällisen menetelmän tarkoitus on vastata kysymyksiin, kuinka usein ja kuinka paljon (Vilkkä 2007, 14). Kyselyn kautta halusin selvittää määrällisesti, kuinka tyytyväisiä opiskelijat ovat saamaansa tukeen ja kokevatko opiskelijat oppilaitoksen

ympäristön esteettömäksi ja saavutettavaksi. Kyselyssä kysymykset ovat vaki-
oitu, jolloin kysymykset esitetään samassa järjestyksessä ja samalla tavalla kai-
kille vastaajille. (Vilkka 2007, 28-29.) Lisäksi halusin saada perusteluja vastauk-
sille, jotta tulkinta olisi helpompaa ja opiskelijat voisivat kertoa myös sellaisia asi-
oita, joita ei muuten tulisi ilmi. Tämän vuoksi tein avoimia kysymyksiä sekä useim-
piin suljettuihin kysymyksiin avoimia kohtia vastausvaihtoehdon perustele-
miseksi. Avointen kysymysten tarkoitus on saada vastaajilta spontaaneja mieli-
piteitä (Vilkka 2007, 68).

Loin kyselyn sähköisesti Webropol- ohjelmalla, jonka testasin pohtien vastaus-
vaihtoehtoja eri opiskelijoiden näkökulmasta. Tämän jälkeen lähetin kyselyni saa-
tetekstillä kaikille Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Saatetekstissä ker-
roin kuka olen, miksi teen kyselyn, mihin käytän kyselyn vastauksia ja miksi ky-
selyyni kannattaisi vastata. Saatekirjeen merkitys onkin tärkeä vastausten saa-
misen kannalta, sillä vastaajien on tärkeää tietää, mihin tarkoitukseen hän mieli-
piteitään ja tietojaan antaa, sekä mihin hänen antamiaan vastauksia käytetään
(Vilkka 2007, 28).

Läheittämani linkin kautta halukkaat opiskelijat itse lukivat ja vastasivat kyselyyn
anonymisti. Kyselyssä avasin opiskelijoille, mitä tarkoitan kyselyssä käyttämi-
läni käsitteillä, esimerkiksi oppilaitoksen saavutettavuus, psyykinen saavutetta-
vuus ja yhteiskunnan tarjoamat opiskelun tukipalvelut. On tärkeää, että vastaa-
jilla, sekä minulla on sama ymmärrys kysymyksistä, sillä mikäli vastaajat ymmär-
tävät kysymykset eri tavalla kuin tutkija, kyselyn tulokset eivät ole luotettavia.
(Vilkka 2007, 77.)

3.4 Aineiston analysointi

Toteutin opinnäytetyöni aikana aineistojen analysointia useampaan kertaan,
koska opinnäytetyöni aineisto koostui kahdesta eri aineistosta. Ensimmäisen
analysoinnin tein haastattelulle, jonka pohjalta laadin kyselyn. Näin ollen aineis-
ton keruu kahdelta eri kohderyhmältä, kahdella eri aineistonkeruutavalla, vaatii
enemmän myös analysoinnilta.

Triangulatiivisessa tutkimuksessa aineistot voidaan analysoida neljällä eri tavalla.
Ne ovat 1. Laadullisella menetelmällä kerätyn tiedon analysointi sekä laadullisilla,

että määrällisellä menetelmällä. 2. Sekä laadullisella, että määrällisellä menetelmällä kerättyjen aineistojen analysointi tapahtuu molemmilla analysointimenetelmällä. 3. Laadullisella menetelmällä kerätyn aineiston analysointi laadullisella menetelmällä. 4. Määrällisellä menetelmällä kerätyn aineiston analysointi määrällisellä menetelmällä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 28-29.) Opinnäytetyössäni päädyin vaihtoehtoon 2, sillä kyselyn (määrällinen menetelmä) analysointi tapahtui määrällisellä menetelmällä ja haastattelun (laadullinen menetelmä) analysointi tapahtui laadullisella menetelmällä. Lopuksi yhdistin molempien aineistojen johtopäätökset ja vertailin niitä keskenään pohtien niiden välisiä eroavaisuuksien ja yhteneväisyyksien syitä. Mikäli määrällinen aineisto analysoidaan määrällisellä menetelmällä ja laadullinen laadullisella menetelmällä, molemmista aineistoista saadut johtopäätökset tulee yhdistää lopuksi. Sillä tavalla on mahdollista saada yhtenäinen kokonaisuus, jossa molemmat johtopäätökset täydentävät toisiaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 28.)

Koska toteutin ensimmäisen aineistonkeruun teemahaastatteluna, päädyin analysoimaan sen sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysin tarkoitus on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivis kuvaus, joka voidaan liittää ilmiön laajempaan yhteyteen ja myös muihin aiheeseen liittyviin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sisällönanalyysissä teksti ensin litteroidaan tai koodataan, sitten aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta kiinnostavimmat asiat. Sen jälkeen poimitut asiat joko teemoitellaan, luokitellaan tai tyypitellään ja koostetaan lopuksi yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104, 123.) Teemat voidaan muodostaa joko aineistosta nousseiden erojen ja yhtäläisyyksien perusteella tai ne voidaan valita myös perustuen teoriaan tai aiheen viitekehyyksiin. Teemoittelussa tärkeintä ei kuitenkaan ole ilmenneiden asioiden määrä, vaan aiheen pilkkominen ja ryhmitteleminen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Tuomi & Sarajärvi 2018, 105.)

Sisällönanalyysin toteutin poimimalla ensin litteroimastani tekstistä opinnäytetyöni kannalta olennaisimmat ja kiinnostavimmat asiat maalaamalla tekstiä eri värillä. Sen jälkeen siirsin poimitut asiat erilliseen tiedostoon ja teemoittelin ne haastattelussa jo esiintyneiden teemojen mukaan. Teemoittelussa aineistosta pyritään löytämään keskeisimmät aihepiirit, eri teemat, joista muodostetaan ryhmiä

ominaispiirteiden mukaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Koostamani teemat hieman muuttuivat alkuperäisistä analysoidessani haastattelun vastauksia, ne olivat teemoittelun jälkeen Lapin ammattikorkeakoulun erityisjärjestelyprosessi, oppimisympäristön esteettömyys ja saavutettavuus, muut yhteiskunnan tarjoamat palvelut sekä oppilaitoksen saavutettavuuden kehittäminen. Teemoittelun jälkeen tein yhteenvedon haastattelusta ja esteettömyysoppaan tiedoista, sillä analysoidessani haastattelun vastauksia, peilasin niitä Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyysoppaaseen. Näiden kahden tietolähteen yhdistämisen tein, jotta pystyin muodostamaan Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyys- ja saavutettavuustyöstä itselleni kokonaiskuvan ja käsityksen oppilaitoksen toimintatavoista.

Toteuttamaani kyselyyn sain yhteensä 45 vastausta Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijoilta. Opiskelijoista reilulla puolella (73%) oli jokin oppimisvaikeus ja noin yhdellä kolmasosalla (27%) jokin vamma. Lisäksi osalla vastaajista oli useamman eri oppimisvaikeuden tai vamman ja oppimisvaikeuden yhdistelmä. Vastaajista puolet (51%) oli Kemin kampukselta, yksi kolmasosa (31%) Rovaniemen kampukselta, sekä loput (17%) Tornion kampukselta. Vastaajista suurin osa oli sosiaali-, terveys ja hyvinvointialojen opiskelijoita (42%).

Kyselyllä kerätyt aineistot analysoidaan määrällisillä menetelmillä, yleensä erilaisten taulukoiden avulla riippuen tutkittavasta asiasta. Päätin toteuttaa kyselyn analysoinnin suorien jakaumien tulkintana, sekä ristiintaulukointina. Suorien jakaumien tulkinta tarkoittaa kysymysten läpikäyntiä kysymyksittäin, jolloin yksittäisen muuttujan eri vastausvaihtoehdot tulevat näkyviin. Näin ollen voidaan laskea kysymyksen vastausten suhdeluku (%), esimerkiksi kyllä/ei vastauksissa. Saatu- jen jakaumien kautta voidaan tehdä yksinkertaisia analyyskejä. (Kananen 2015, 288-289.)

Ristiintaulukoinnissa on kyse kahden eri muuttujan, eli kysymyksen vertailusta samassa taulukossa. Sen tavoitteena on selvittää muuttujien välisiä riippuvuuksia tai ryhmien välisiä eroja. (Vilkka 2007, 129; Kananen 2015, 290-292.) Kyselyäni analysoidessa tein ristiintaulukointia kampusten välisten erojen vertailuun eri kysymyksissä, sillä minua kiinnosti tietää, onko kampuksien välillä huomattavia

eroja opinnäytetyöni aiheen näkökulmasta. Lisäksi halusin tietää, onko opiskeluvuodella tai olemassa olevalla erityisjärjestelypassipäätöksellä vaikutusta vastauksiin.

Kyselyn avoimet kysymykset muutin taulukkomuotoon tiivistämällä vastauksen yhteen sanaan. Sen jälkeen pystyin laskemaan, mitä asioita oli eniten korostettu avoimissa vastauksissa ja tekemään niistä tulkintoja. Tekstin muuttaminen taulukoksi helpottaa avointen vastausten tulkintaa, koska silloin voidaan laskea vastauksissa ilmenneiden asioiden, termien määrä (Kananen 2015, 296-297).

Lopuksi yhdistäessäni haastattelun- ja kyselyn analyysin, vertailin niitä keskenään, sekä peilasin vastauksia aiempien valtakunnallisten tutkimusten tuloksiin. Teorian käyttäminen laadullisessa tutkimuksessa tulosten tulkinnan apuvälineenä, helpottaa ja tukee tulkintojen saamista omista tutkimusaineistoista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

4.1 Oppimisympäristönä Lapin ammattikorkeakoulu

Lapin ammattikorkeakoulussa on oma esteettömyystyöryhmänsä, jonka tehtävänä on pohtia oppilaitoksen ympäristöön ja opetukseen liittyviä esteettömyyskysymyksiä, sekä niihin ratkaisuja. Työryhmän tavoitteena on oppilaitoksen esteettömyyden kautta taata yhdenvertainen mahdollisuus opiskeluun niille opiskelijoille, joilla on jokin terveyden tai toimintakyvyn haaste. Käynnissä on myös saavutettavuustyö, jolloin kiinnitetään huomiota yleisesti opiskelijoiden moninaisuuteen. Erilaiset opetusmenetelmät, esteettömyys ja selkeys tukevat kaikkia opiskelijoita, ei vain niitä, kenellä on jokin erityistarve. Tavoitteena on huomioida entistä paremmin oppilaitoksen ja opetuksen saavutettavuutta.

Lapin ammattikorkeakoululla on kampukset kolmessa eri kaupungissa. Kampuksien esteettömyyteen kiinnitetään säännöllisin väliajoin huomiota, sekä saadun palautteen kautta pyritään poistamaan ongelmakohtia. Lapin ammattikorkeakoulussa opiskeltavien alojen määrä on laaja, myös kyselyyni tuli vastuksia kaikilta eri aloilta. Näin ollen on tärkeää huomioida, että esteettömyys ja saavutettavuus näyttäytyvät eri tavoin eri aloilla ja erilaisissa oppimisympäristöissä.

Lapin ammattikorkeakoulussa opiskelee päiväopiskelijoita, sekä monimuotoopiskelijoita. Tämä tarkoittaa, että opiskelijoiden kampuksilla viettämä aika vaihtelee. Myös opiskeltavan alan mukaan opintojen sisältö ja opiskeluympäristöt vaihtelevat. Opinnäytetyössäni keskityin vain varsinaisten kampusten esteettömyyden ja saavutettavuuden tarkasteluun, jolloin muita oppimisympäristöjä ei ole huomioitu opinnäytetyössäni. Kuitenkin kyselyn vastauksissa korostui sekä lähiopetus, että etäopetus, sekä niiden sujuvuus.

4.2 Yhdenvertaisuuden edistäminen Lapin ammattikorkeakoulussa

Lapin ammattikorkeakoululla on suunnitelma, työryhmä, sekä vastuhenkilöt, jotka huolehtivat kampuksien esteettömyydestä, saavutettavuudesta, sekä erityisjärjestelyistä. Lisäksi Lapin ammattikorkeakoululla on oma malli, jonka kautta opiskelija voi hakea oikeutta erityisjärjestelyihin opintojensa ajaksi. Tietoa oppi-

laitoksen esteettömyyteen liittyvistä asioista on koottu oppaaksi Lapin ammattikorkeakoulun nettisivuille. Sivustolla on myös ohjeet ja lomakkeet, miten erityisjärjestelyjä voi hakea ja saada tukea opiskeluun.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen ei tarkoita vain varsinaisen opiskelun aikaista huomioimista, vaan se liittyy myös hakuvaiheeseen. Lapin ammattikorkeakoulussa tämä on huomioitu siten, että hakija voi hakuvaiheessa nettisivulla olevien tietojen perusteella itse arvioida, onko omassa tilanteessa mahdollista kyetä suorittamaan kyseinen tutkinto ja myöhemmin tehdä tutkintoa vastaavaa työtä. Lapin ammattikorkeakoulu pyrkii siihen, että nettisivuilla olisi kattava ja totuudenmukainen kuvaus opinnoista ja sen vaatimuksista, millaisissa ympäristöissä toimimista opiskelu edellyttää ja millaista tuleva työelämä tulee olemaan.

Mikäli hakuvaiheessa käy ilmi, että opiskelijalla on jokin lisätuen tai erityisjärjestelyiden tarve, voidaan aloittaa tilanteen kartoitus ennen opiskelijaksi ottamista. Tämän tavoitteena on helpottaa ja sujuvoittaa myöhemmin opiskelun alkamista. Hakuvaiheessa myös hakijalla on itsellään mahdollisuus ottaa yhteyttä kouluun ja keskustella omasta terveydentilastaan tai toimintakyvystään liittyen opiskeltavan alan vaatimuksiin. Myös Lapin ammattikorkeakouluun hakiessa on huomioitava tietyillä aloilla SORA-lainsäädäntö. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalle hakiessa hakijan terveydentilan ja toimintakyvyn merkitys korostuu. Tällöin hakijan tulee ilmoittaa opiskelupaikkaa hakiessa, mikäli terveydentilassa tai toimintakyvyssä on jotain poikkeavaa. Lisäksi tulee kertoa, onko aiempi opiskelu keskeytynyt terveydentilan tai toimintakyvyn vuoksi. Ilmoituksen tarkoituksena on arvioida, onko opiskelijalla sellaisia terveydentilasta tai toimintakyvystä aiheutuvia esteitä, joita ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Mikäli terveydentilan tai toimintakyvyn aiheuttamia esteitä ei voida poistaa, seuraa niistä opiskelu- ja työturvallisuuden riskitekijöitä. Näin ollen oppilaitos arvioi yhdessä opiskelijan ja mahdollisesti muiden ammattilaisten kanssa hakijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvää soveltuvuutta alalle ja tulevaisuuden työtehtäviin.

Lapin ammattikorkeakoulussa on mahdollista hakea yksilöllisiä valintakoejärjestelyitä sairauden, vamman tai jonkin muun erityisen syyn perusteella. Lisäksi

myöhemmin opiskelijaksi valittaessa opiskelijalla on mahdollisuus saada tukea ja ohjausta opinnoissaan, sekä esteetöntä opetusta.

Kuitenkaan kaikki opiskelijoiden erityistarpeet eivät tule jo hakuvaiheessa ilmi tai niitä ei arvioida, joten opintojen alussa uusille opiskelijoille tiedotetaan erityisjärjestelyiden mahdollisuudesta. Myös mikäli opettaja huomaa jollakin opiskelijalla vaikeuksia selviytyä opinnoissaan, tulisi opettajan ottaa puheeksi erityisjärjestely ja tukitarpeet. Haastattelussa tärkeimmäksi asiaksi korostui tiedon saaminen erityisjärjestely ja tukimahdollisuuksista. Sillä opettajat ja opinto-ohjaajat eivät automaattisesti tiedä opiskelijoiden tuen ja erityisjärjestelyiden tarpeista. Tästä syystä tiedottaminen on hyvin merkityksellistä, jotta opiskelija osaa itse tulla kertomaan tarpeistaan.

Lapin ammattikorkeakoulussa jokaisella opiskelijalla on oma opiskelusuunnitelma (HOPS), jonka mukaan opinnot etenevät. Opiskeluun kuuluu mahdollisuus HOPS- keskusteluihin, jossa voidaan myös pohtia lisätuen ja erityisjärjestelyiden tarpeita. Samalla voidaan auttaa opiskelijaa hakemaan erityisjärjestelyitä, sekä kirjata niitä HOPS:iin.

Työnjaollisesti Lapin ammattikorkeakoulussa opinto-ohjaajan tehtävänä on tukea opiskelijaa laatimaan opetussuunnitelman pohjalta HOPS. Lisäksi opinto-ohjaaja ohjaa ja tukee opiskelijaa yksilöllisten erityisjärjestelyiden hakemisessa. Esimerkiksi opinto-ohjaajan kanssa voi pohtia yhdessä, millaisia järjestelyitä opiskelijan opintojen etenemisen tueksi on mahdollista ottaa käyttöön. Lisäksi kuraattorit tarjoavat opiskelijoille henkilökohtaista ohjausta ja tukea opintojen sujuvuuden parantamiseksi. Myös neuropsykiatrista valmennusta on mahdollista saada kuraattoreilta.

Koulun esteettömyys- ja saavutettavuustyöhön liittyy vahvasti erityisjärjestelypassi, sen avulla voidaan tukea sellaisia opiskelijoita, joilla on jokin lisääntynyt tuen tarve tai hän tarvitsee mukautuksia opiskelussaan. Yksilöllisten erityisjärjestelyiden kautta voidaan taata jokaiselle opiskelijalle yhdenvertainen mahdollisuus opiskeluun.

Haastattelun mukaan erityisjärjestelypassilla voidaan myöntää myös opettajalle lisääaikaa, jotta hän pystyy etukäteen suunnittelemaan ja toteuttamaan opiskelijan

tarvitsemat erityisjärjestelyt. Kuitenkin lisäkysymyksessä kävi ilmi, että lisäresursseja opettajille annetaan vain, mikäli opettaja erikseen niitä pyytää.

Opettajien vastuulla on mahdollistaa opiskelijalle myönnettyjen erityisjärjestelyiden toteutuminen omalla opintojaksollaan. Lisäksi opettajien tulee ottaa saavutettavuus huomioon yleisesti opintokursseja suunniteltaessa ja valmistellessa, sillä saavutettavuuteen kuuluu huomioida opiskelijoiden moninaisuus. Saavutettavan materiaalin tuottaminen alun perin helpottaa opettajien työtä, sillä myöhemmin ei tarvitsisi tehdä uusia materiaaleja, mikäli ryhmässä on erityisjärjestelyopiskelija. Saavutettavan materiaalin tekeminen ei ole turhaa, vaikka opiskeluryhmässä ei olisikaan erityistarpeisia opiskelijoita. Monipuolinen opetus ja saavutettavat materiaalit hyödyntävät kaikkia opiskelijoita, ei vain niitä, joilla on jokin erityistarve.

4.3 Erityisjärjestelyt ja opiskelun tuki

Lapin ammattikorkeakoulussa yksi olennaisin esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimisen menetelmä ovat erityisjärjestelyt, joiden kautta voidaan tukea opiskelijaa. Erityisjärjestelyiden saaminen perustuu erityisjärjestelypassiin, mutta niistä voi myös kysyä suoraan opettajilta. Opettajien tehtävänä on toteuttaa opiskelijoille myönnetyt erityisjärjestelyt, sekä tarvittaessa ohjata opiskelijaa hakemaan erityisjärjestelypassia, mikäli se puuttuu opiskelijalta.

Osaamispäällikön myöntämällä erityisjärjestelypassilla saa opintojen ajaksi oikeuden myönnettyihin erityisjärjestelyihin, esimerkiksi mahdollisuuden saada lisää aikaa tentteihin yksilöllisten tarpeen mukaan. Erityisjärjestelypassin tarkoituksena on, ettei opiskelijan tarvitse erikseen joka opintojaksolla neuvotella opettajan kanssa oikeudesta erityisjärjestelyihin tai kertoa syytä niiden saamiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että opettajan on velvoite toteuttaa erityisjärjestelypassissa myönnetyt erityisjärjestelyt opiskelijalle.

Haastattelun mukaan opiskelijan saamia erityisjärjestelyjä ja tukimuotoja voivat olla esimerkiksi opetuksen ja ohjauksen mukautukset, yksilölliset tentti-, materiaali-, apuväline- tai tehtävämukautukset. Ohjausta ja tukea opiskelijoille tarjoavat myös muiden tukipalveluiden henkilöt, kuten kuraattori ja opiskeluterveyden-

huolto. Apuvälineiden käyttö voidaan myös sopia erityisjärjestelyinä. Lapin ammattikorkeakoulussa ei ole käytössä mitään vakioituja käytäntöjä, paljonko lisäaikaa voi esimerkiksi saada, vaan kaikki päätökset tehdään aina yksilöllisesti opiskelijaa kuunnellen.

Opiskelijoille toteutetussa kyselyssä kävi ilmi, että reilu puolet (58%) vastaajista oli saanut erityisjärjestelyitä ja/tai lisätukea opintojensa aikana, mutta erityisjärjestelypassi oli vain kolmasosalla (33%) vastaajista. (Taulukko 1)

Taulukko 1. Lisätuen ja erityisjärjestelyiden saaminen kampuksen mukaan

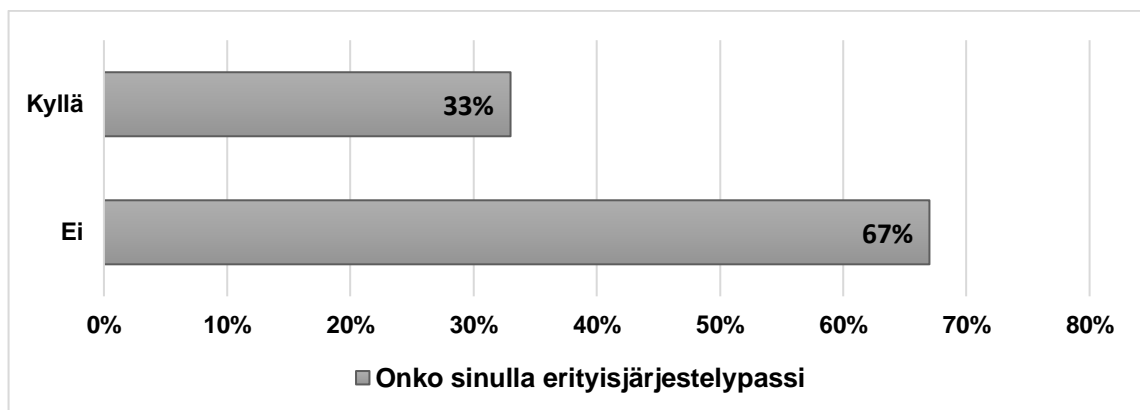
Oletko saanut opintojesi aikana lisätukea ja/tai erityisjärjestelyjä?	Kampukset			
	Kemi	Tornio	Rovaniemi	Kaikki
	23 (51%)	8 (18%)	14 (31%)	45 (100%)
	%	%	%	%
Kyllä	52	50	71	58
Ei	48	50	29	42
Yht.	100	100	100	100

Kampuksia vertailtaessa keskenään Rovaniemen kampuksen vastaajat ovat saaneet hieman enemmän lisätukea ja/tai erityisjärjestelyjä, verrattuna muiden kampuksien opiskelijoihin. (Taulukko 1) Kuitenkin ottaen huomioon kunkin kampuksen vastaajamäärät, eroavaisuus ei ole suuri.

Taulukko 2. Lisätuen ja erityisjärjestelyiden saaminen opiskeluvuoden mukaan

Oletko saanut opintojen aikana lisätukea ja/tai erityisjärjestelyjä	Opiskeluvuosi				
	Ensimmäinen	Toinen	Kolmas	Neljäs	Kaikki
	17 (38%)	10 (22%)	13 (29%)	5 (11%)	45 (100%)
%	%	%	%	%	
Kyllä	36	70	77	60	58
Ei	65	30	23	40	42
Yht.	100	100	100	100	100

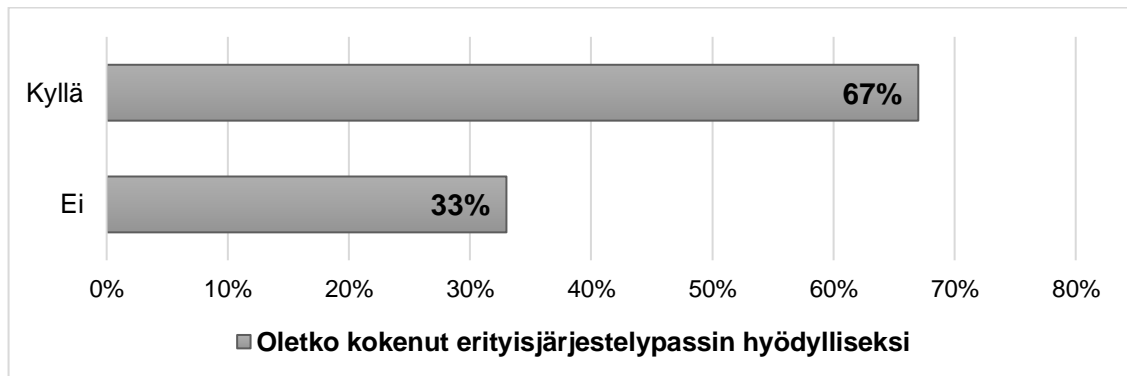
Opiskeluvuotta vertailtaessa (Taulukko 2) korostui ensimmäisen vuoden opiskelijoissa suurin ero, sillä heistä reilusti yli puolet (65%) eivät olleet saaneet mitään lisätukea tai erityisjärjestelyitä. Tämä tarkoittaa, että ensimmäisen vuoden opiskelijoista vain noin yksi kolmasosa on saanut jotain tukea tai erityisjärjestelyitä. Avointen kysymysten kautta selvisi, etteivät opiskelijat tiedä, mistä erityisjärjestelyitä saa tai he eivät ole saaneet vielä erityisjärjestelypassipäätöstä.

Kuvio 1. Erityisjärjestelypassi

Myönnetty erityisjärjestelypassi (Kuvio 1) oli kolmasosalla (33%) vastaajista. Kuitenkin taulukosta 1. selviää, että erityisjärjestelyitä ja lisätukea on saanut noin puolet vastaajista. Tämä tarkoittaa sitä, että osa vastaajista on saanut lisätukea ja/tai erityisjärjestelyitä ilman erityisjärjestelypassia. Avointen kysymysten kautta perusteluja erityisjärjestelypassin vähyydelle on tuen ja erityisjärjestelyiden saattamattomuus tai esimerkiksi vain yhteen opintojaksoon liittyvä mukautustarve. Tällöin erityisjärjestelypassia ei ole haettu, vaan kysytty suoraan opettajilta. Lisäksi tiedonpuute erityisjärjestelypassin hakemisesta on huomattavaa, jolloin opiskelijat eivät tiedä erityisjärjestelypassin mahdollisuudesta, eivätkä näin ollen osaa hakea sitä. Tällöin opiskelija esimerkiksi opintojaksoilla opettajien kanssa sopii erityisjärjestelyistä tai on ilman niitä. Tämä tarkoittanee myös sitä, ettei opettajilakaan ole riittävää tietämystä erityisjärjestelypassista, jolloin opiskelijoita ei ole osattu ohjata hakemaan sitä.

Tarkastelin kyselyssä erikseen opiskelijoilta, joilla oli erityisjärjestelypassi. Vastaajista 15:ta oli erityisjärjestelypassi. Halusin tietää, kokevatko opiskelijat sen hyödylliseksi. (Kuvio 2).

Kuvio 2. Erityisjärjestelypassin koettu hyödyllisyys

Vastaajista kaksi kolmasosaa (67%) oli tyytyväisiä erityisjärjestelypassin käyttöön (Kuvio 2). He kokivat, että erityisjärjestelypassin kautta on helppo saada luvatut erityisjärjestelyt ja ne helpottavat opiskelua. Kuitenkin kolmasosa (33%) oli tyytymättömiä erityisjärjestelypassiin, sillä he kokivat, ettei luvatut erityisjärjestelyt toteudu käytännössä tai erityisjärjestelypassiin määritellyt tuki ja erityisjärjestelymenetelmät eivät ole riittäviä. Olisi ollut mielenkiintoista tietää paljonko erityis-

järjestelypassipäätöksiä Lapin ammattikorkeakoulussa on yhteensä, mutta valittavasti oppilaitokselta ei ollut salassapitovelvollisuuden vuoksi mahdollista saada tietoja erityisjärjestelypassien määrästä

”Ei tarvi kaikille erikseen lähteä todistelemaan, että on oikeasti lukihäiriö” (kysely)

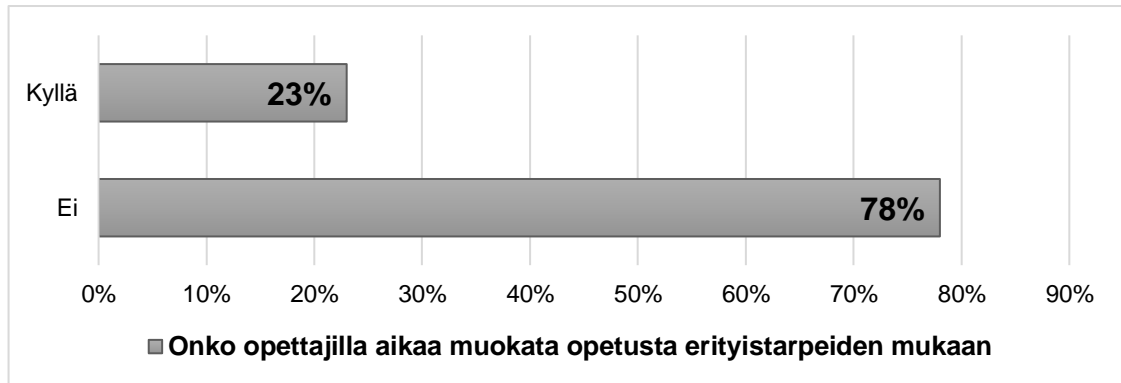
”Se(erityisjärjestelypassi) luo turvaa opinnoissani” (kysely)

”Ei käytännössä mitään vaikutusta opintoihin, opettajat ei huomioi” (kysely)

Opiskelijat kokivat erityisjärjestelypassin hyväksi tavaksi ratkaista esteettömyyteen liittyviä pulmia, mikäli sitä osataan käyttää tarkoituksen mukaisesti oppilaitoksissa. Syy, miksi opiskelijat eivät olleet tyytyväisiä erityisjärjestelypassiin, johdettiin suurimmaksi osaksi siitä, ettei se toimi käytännössä luvutulla ja sovitulla tavalla.

Kyselyn kautta saatujen vastausten perusteella yleisimpiä erityisjärjestelyjä olivat: lisäaika tentteihin ja tehtäviin. Muita mainittuja erityisjärjestelyitä oli mahdollisuus tehdä ryhmätehtäviä yksin, seminaariesityksien esittäminen ainoastaan opettajalle tai nauhoitteena (ei tarvitse itse esiintyä ryhmälle), mahdollisuus rauhalliseen tenttitilaan tai kuulokkeiden käyttö, soveltavat tehtävät, sekä materiaalien saaminen etukäteen. Lisäksi opiskelijat toivoivat mahdollisuuksia joustavampan ja saavutettavampaan opetukseen, jolloin pystyttäisiin paremmin huomioimaan yksilöllisiä tarpeita.

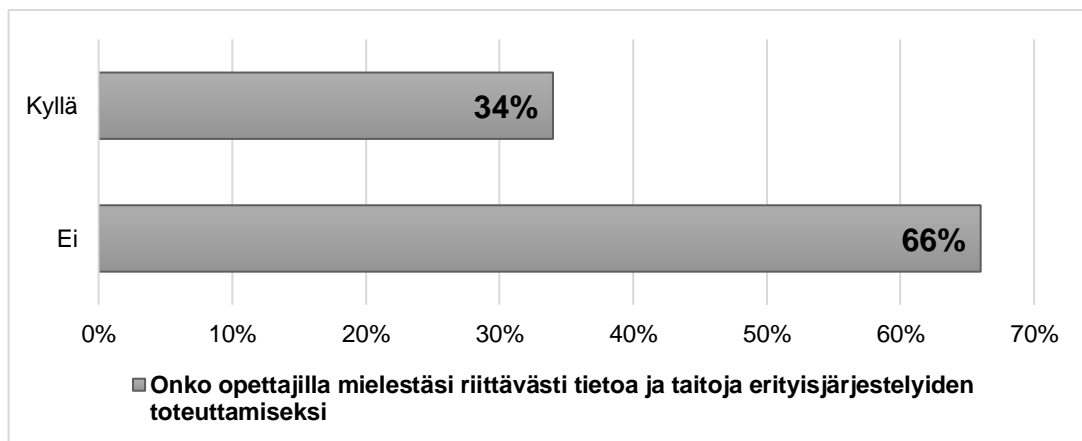
Erytisjärjestelyiden saamisen lisäksi halusin selvittää opiskelijoiden kokemuksia siitä, miten erityisjärjestelyitä toteutetaan käytännössä. Halusin selvittää, kokevatko opiskelijat opettajien ajan riittäväksi toteuttaa opintojaksoja erityisjärjestelyiden mukaan sekä erilaiset opiskelijoiden tarpeet huomioiden. (Kuvio 3).

Kuvio 3. Erityisjärjestelyiden toteuttamiseen käytössä oleva aika

Opiskelijoista lähes 80% piti opettajien aikaa riittämättömänä toteuttamaan erityisjärjestelyitä (Kuvio 3). Heillä ei ole myöskään aikaa tukea yksilöllisesti opiskelijoita, mikäli he tarvitsisivat yksilöllistä ohjausta esimerkiksi tehtävien tekemisessä tai käsiteltävien asioiden omaksumisessa. Opintojaksojen aikataulutus on liian tiukka sekä opiskeltavat asiat käydään nopeasti läpi. Tällöin esimerkiksi opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia, kokisivat tarvitsevansa opettajilta enemmän yksilöllistä tukea ja ohjausta suoriutuakseen opintojaksoista.

Toisekseen selvitin, kokevatko opiskelijat opettajien tiedot ja taidot riittäviksi, jotta he osaisivat huomioida opiskelijoiden vammat ja oppimisvaikeudet, sekä toteuttaa opetusta ja ohjausta sen mukaan. (Kuvio 4)

Kuvio 4. Opettajien tietojen ja taitojen riittävyys

Vastaajista vain yksi kolmasosa (34%) piti opettajien tietoa ja osaamista riittävänä huomioidakseen vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden tarpeet (Kuvio 4). Opiskelijat toivovat, että opettajilla olisi enemmän tietoa ja osaamista

huomioida erilaisten vammojen ja oppimisvaikeusten vaikutusta opiskeluun, sekä huomioida opetusta järjestäessä opiskelijoiden moninaisuus. Tärkeää olisi myös, että opettajat osaisivat toteuttaa erityisjärjestelyitä opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.

Lisähaastattelussa sähköpostin kautta osaamispäälliköltä saadun tiedon mukaan, opettajille ei ole tarjolla alussa perehdyttämistä vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden huomioimiseksi opetuksessa. Kuten opiskelijoiden kyselyvastauksista kuitenkin käy ilmi, se olisi erittäin tarpeellista. Tietoa on kyllä olemassa etsittäessä esimerkiksi hankkeiden tuottamissa oppaissa tai Lapin ammattikorkeakoulun, ”Monenlaiset oppijat- sivustolla”, josta löytyy tietoa vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden huomioimisesta opetuksessa. Kuitenkin tieto ei jostain syystä päädy opettajille, tai he eivät ole hankkineet tietoa. Opettajille olisi tärkeää korostaa opiskelijoiden moninaisuutta, sekä vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden yleisiä tuen tarpeita, vaikkei ryhmässä olisikaan heti erityisjärjestelyitä ja lisätukea tarvitsevia opiskelijoita.

4.4 Fyysinen esteettömyys ja saavutettavuus

Selvittäessä fyysisen oppilaitosympäristön esteettömyyttä ja saavutettavuutta, sieltä nousi esille kaksi pääasiaa. Nämä asiat olivat fyysinen ympäristö ja siellä toimiminen, sekä opetukseen liittyvät materiaalit ja niiden toimivuus.

Lapin ammattikorkeakoulussa on toteutettu esteettömyyskartoituksia kaikille kampuksille. Lisäksi opiskeluympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkistukset toteutetaan kolmen vuoden välein. Kartoituksen yksi osa-alue on esteettömyys, jolloin oppilaitoksen esteettömyyttä tarkastellaan. Nyt lähiaikoina kampuksilla on tehty paljon remonttia, joten fyysisen esteettömyyden pitäisi olla hyvin huomioitu. Lisäksi huomattaessa kampuksilla fyysisen esteettömyyden ongelmakohtia, niitä pyritään poistamaan tai erityisjärjestelyillä ohittamaan.

Taulukko 3. Fyysinen opiskeluympäristö

Fyysisen ympäristön esteettömyys ja saavutettavuus	Kampukset			
	Kemi	Tornio	Rovaniemi	Kaikki
	23 (51%)	8 (18%)	14 (31%)	45 (100%)
	%	%	%	%
Kyllä	87	75	64	73
Ei	22	25	36	27
Yht.	100	100	100	100

Kyselyn perusteella suurin osa (73%) opiskelijoista piti oppilaitoksen fyysisiä tiloja esteettöminä (Taulukko 3). Vastausten perusteella kampusten välillä ei ollut paljon eroja ottaen huomioon kampuksien vastaajamäärät. Kuitenkin tilojen osalta nousi kaksi fyysisen esteettömyyden pulmaa. Useampi opiskelija koki, että kuuleminen on vaikeaa, sillä opettajat eivät käytä mikrofonia, vaikkei ääni kannaisoissa tiloissa. Myös induktiosilmukan käyttäminen olisi tarpeellista opiskelijoille, jotka käyttävät kuulokojetta. Joidenkin tilojen melutaso on yleisesti korkea, jolloin keskittyminen on vaikeaa usein myös erilaisille oppijoille.

”Tilojen ja äänentoiston käytön optimointi. Ei vain silloin kun tiedetään että joukossa on joku, joka tarvitsee erityisjärjestelyä, vaan oletusarvoisesti huomioidaan, että aina on joku ja toimitaan sen mukaan.” (kysely)

Toisekseen moni opiskelija koki kampuksen tilat ahtaiksi sekä opiskelijamäärät tiloissa liian suuriksi. Myös esimerkiksi kampuksilla on vaikeasti avattavia ovia, jolloin liikkuminen ei ole helppoa apuvälineiden kanssa.

Opetuksen ja oppimateriaalien esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyystyöryhmä on tehnyt monenlaiset oppijat- verkkosivulle (2020) materiaalia oppimisen erilaisista haasteista ja

niiden ratkaisemisesta opiskelijoille, sekä opettajille. Opettajilla on mahdollista sivuston kautta saada tietoa erilaista vammoista ja oppimisvaikeuksista, sekä vinkkiä saavutettavan materiaalin tekemiseen. Tavoitteena on saavutettavien opetusmateriaalien tekeminen alun perin, jotta ne olisivat mahdollisimman moninaisille opiskelijoille sopivia. Myös moni opiskelija toivoi opetusmenetelmien olevan monipuolisempia, jotta oppiminen olisi kaikille helpompaa.

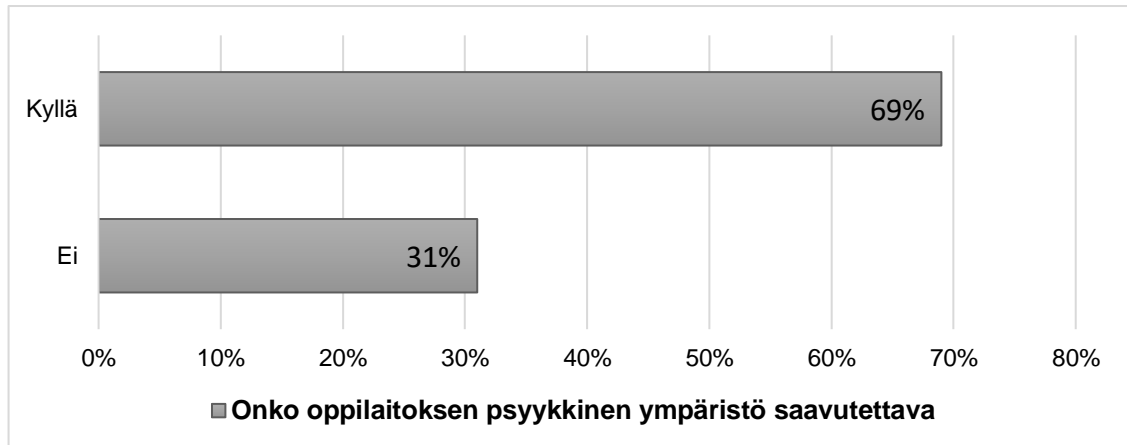
”Tuntien ja luentojen tulisi olla monipuolisia ja erilaiset oppijat tulisi ottaa huomioon. Vain dioista lukeminen on turhauttavaa, kun sen voisi tehdä kotonakin.” (kysely)

Moni tyytymätön opiskelija koki, että tehtävien ohjeistukset ovat epäselviä ja vaikeasti ymmärrettäviä. Tällöin opiskelijoiden on vaikeaa saada opettajan tavoitetta vastaava tehtävä tehtyä. Myös Moodle ympäristön osa vastaajista koki sekavaksi ja vaikeasti käytettäväksi, jolloin sieltä on vaikeaa löytää etsimäänsä.

Opiskelijat kokivat opetusmateriaalien saamisen vaikeaksi. Materiaalien saaminen itselle helpottaisi monien vammaisten opiskelijoiden, kuin erilaisten oppijoiden opiskelua, sekä siitä hyötyisivät myös muut opiskelijat. Lisäksi etukäteismateriaalin saaminen helpottaisi luennolle osallistumista, jolloin opiskelija voisi etukäteen tutustua opetettavaan asiaan.

4.5 Asenneilmapiiri ja ennakkoluulot

Lapin ammattikorkeakoulun tavoitteena on edistää erilaisuuden hyväksymistä, myönteistä ilmapiiriä sekä tukea ja kannustaa opiskelijoita omien voimavarojen mukaiseen opiskeluun. Myös vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden yksilöllinen huomioiminen on tärkeää.

Kuvio 5. Oppilaitoksen psyykinen ympäristö

Noin kaksi kolmasosaa (69%) kaikista vastaajista piti Lapin ammattikorkeakoulun psyykkistä saavutettavuutta hyvänä (Kuvio 5). Kuitenkin vastaajista yksi kolmasosa (31%) koki, että siinä olisi paljon parannettavaa, muun muassa asenteiden kanssa.

Syynä asenneongelmiin opiskelijat ajattelivat olevan jo aiemmin esille tulleen tiedon puutteen. Sen lisäksi, etteivät opettajat tiedä erityisjärjestelyiden toteuttamisesta tai ymmärrä niiden merkitystä opiskelijoille, he eivät osaa suhtautua opiskelijoihin, joilla on jokin vamma tai oppimisvaikeus. Tämä tarkoittaa, että opettajilla ei ole riittävästi tietoa erilaisista vammoista tai oppimisvaikeuksista, jolloin opiskelijoille tulee tunne, ettei heitä ymmärretä. Ymmärtämättömyys turhautti opiskelijoita, jolloin itse koitetaan vain olla hiljaa ja päästä eteenpäin.

”Opettajat eivät kaikki ymmärrä” (kysely)

Opiskelijoiden vastauksien perusteella kaikki opettajat eivät ymmärrä Lapin ammattikorkeakoulun erityisjärjestelymenetelmää, jolloin erityisjärjestelypassissa myönnettyjä erityisjärjestelyjä ei käytännössä aina myönnetä opiskelijalle. Syynä tähän on se, ettei erityisjärjestelyiden uskota olevan tarpeellista tai ei ylipääntensä haluta toteuttaa niitä. Osalla opiskelijoista oli kokemus, että ensin pitää yrittää tehdä tehtäviä ilman erityisjärjestelyitä ja mikäli se ei onnistu, opettaja antaa mahdollisesti luvan erityisjärjestelyihin. Lisäksi muutama opiskelija koki, etteivät toiset opiskelijat hyväksy erityisjärjestelyiden käyttämistä, vaan alkavat syrjimään sen vuoksi.

Useampi erilainen oppija toivoi, että oppimisvaikeuden sijaista keskityttäisiin enemmän omaa oppimistapaa tukeviin ja opiskelijan voimavaroista lähteviin tapoihin opettaa ja ohjata. Muutamalle vastaajista oli jäänyt huono kokemus avun pyytämisestä, koska opiskelija oli kokenut tulleen leimatuksi laiskana ja tyhjänä, kun ei ollut heti ymmärtänyt tehtävänantoa.

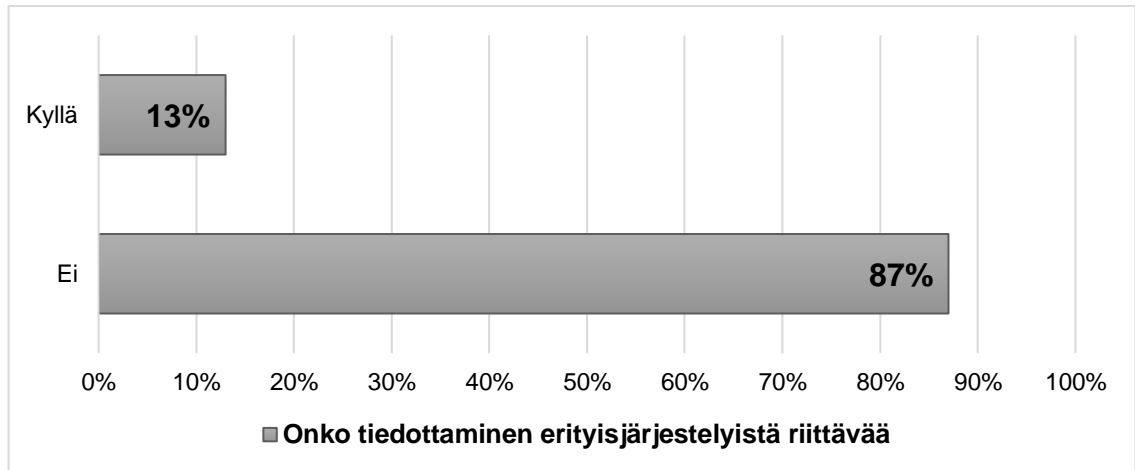
Haastateltavat henkilöt eivät olleet juurikaan saaneet palautetta, jonka mukaan jotakin opiskelijaa olisi opettajien tai opiskelijoiden taholta kohdeltu epätasa-arvoisesti. Myöskään vamman tai oppimisvaikeuden vuoksi tapahtuvaa kiusaamista ei ollut ilmennyt. Tärkeänä haastateltavat kuitenkin pitivät asiaan puuttumista, mikäli epätasa-arvoista toimintaa ilmenee.

4.6 Tiedottaminen erityisjärjestelyistä ja lisätuesta

Lapin ammattikorkeakoulussa tiedottaminen erityisjärjestelymahdollisuuksista ja muista opiskelun tukipalveluista tapahtuu opintojen alussa orientaatiovaiheessa. Lisäksi tietoa löytyy Lapin ammattikorkeakoulun nettisivuilta. Opettajilla, opinto-ohjaajilla, sekä muilla koulun henkilökunnalla on vastuu neuvoa ja ohjata opiskelijaa hakemaan erityisjärjestelyitä ja tukea, mikäli he havaitsevat opiskelijalla haasteita.

Vammaisilla opiskelijoilla ja erilaisilla oppijoilla voi olla kokemusta erityisjärjestelyistä aikaisempien opintojen kautta, jolloin he osaavat itse etsiä niitä ammattikorkeakoulussakin, sekä tietävät itse mitä tarvitsevat. Lähtökohtaisesti opiskelijan ei kuitenkaan itse tarvitse tietää, millaisia erityisjärjestelyitä tai tukea tarvitsee. Tärkeintä on, että opiskelijoille annetaan riittävä tieto, mistä, miten ja millaista tukea ja ohjausta he tarvittaessa voivat saada. Haastattelun mukaa tiedottamista voisi olla aina enemmän, jotta erityisjärjestelyprosessi olisi varmasti kaikille selvillä.

”Tietoisuutta, että sitä tukea ja ohjausta on saatavilla ja että se tuki ja ohjaus on rakennettu jokaisen yksilöllisten tarpeiden pohjalle.” (haastattelu)

Kuvio 6. Tiedottaminen erityisjärjestelymahdollisuudesta

Kyselyn mukaan opiskelijat kokivat tiedottamisen opiskelun tuki- ja erityisjärjestely mahdollisuuksista hyvin puutteelliseksi (Kuvio 6). Avointen vastausten kautta kävi ilmi, etteivät opiskelijat tiedä erityisjärjestelymahdollisuudesta, saati siitä, miten erityisjärjestelyprosessi käytännössä toimii.

”Minä tarvitsen neuvontaa, miten pitäisi edetä, että saisi kaiken saatavissa olevan avun” (kysely)

”Haluaisin että amkissa panostettaisiin siihen tuen tarjoamiseen opinnoissa enemmän” (kysely)

Näihin opiskelijoiden kyselystä lainattuihin sitaatteihin tiivistyi hyvin suurimman osan avoimista kysymyksissä tulleiden vastausten ydinajatus. Koska opiskelijoilla ei ole tietoa erityisjärjestelyiden ja/tai tuen mahdollisuuksista, he eivät osaa hakea tai pyytää sitä. Tämä tarkoittaa sitä, ettei erityisjärjestelyt ja opiskelijoiden tarpeet kohtaa. Tällöin opiskelijat jäävät yksin sinnittelemään omien haasteidensa kanssa.

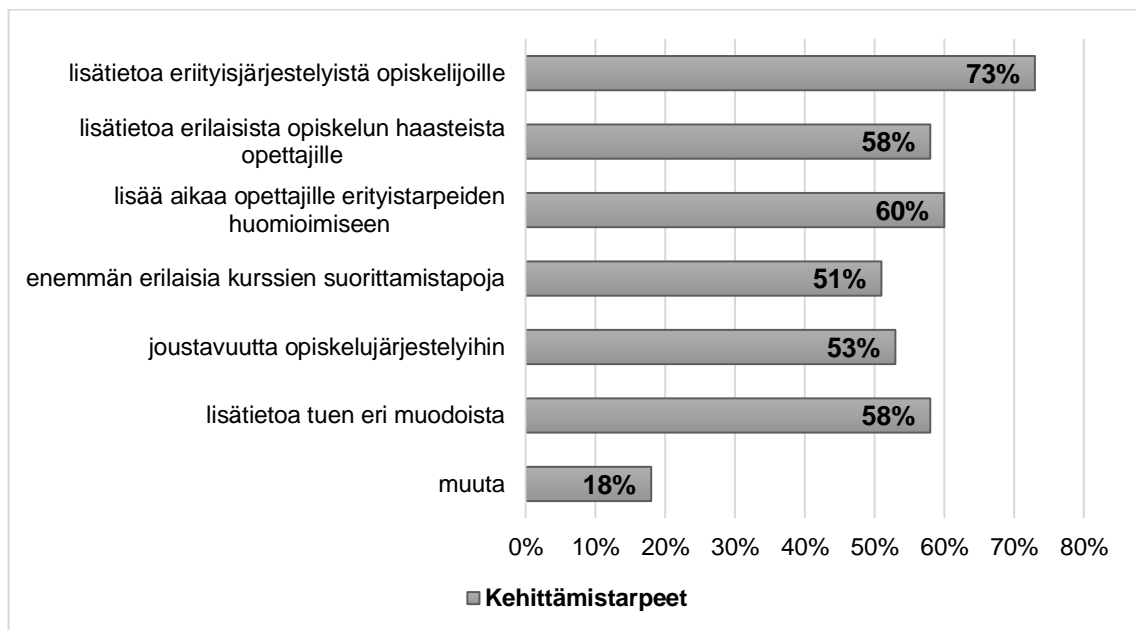
4.7 Entistä saavutettavampi ammattikorkeakoulu

Haastattelun mukaan tällä hetkellä Lapin ammattikorkeakoulussa on saavutettavuuteen liittyen työryhmä, joka käsittelee saavutettavuuteen liittyviä säännöksiä. Tavoitteena on tuottaa materiaalia, nettisivut ja opintojaksot saavutettavassa muodossa. Lisäksi saavutettavuusdirektiiviin liittyvää työtä on meneillään Lapin ammattikorkeakoulussa aktiivisesti. Kuitenkin Lapin ammattikorkeakoulussa on

enempi puhuttu esteettömyydestä, kuin saavutettavuudesta. Jatkossa on tarkoitus pohtia terminologiaa ja päivittää suunnitelmia, sillä esteettömyyttä ja saavutettavuutta halutaan kehittää.

Haastateltavat toivoivat myös saavansa palautetta, jotta osattaisiin kehittää toimintaa entistä saavutettavammaksi ja esteettömämmäksi. Kuitenkin opiskelijoiden vastauksista tuli ilmi, ettei palautetta ole otettu vastaan asiallisesti tai palautteesta ei ole seurannut minkäänlaisia toimenpiteitä.

Kuvio 7. Kehittämistarpeet

Opiskelijakyselyssä selvitin lopuksi kehittämiskohteita, jotta opetus vastaisi paremmin vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden tarpeita (Kuvio 7). Antamistani vastausvaihtoehdoista kaikki koettiin tärkeiksi, mutta eniten toivottiin enemmän lisätietoa eriytyisjärjestelymahdollisuuksista opiskelijoille, tämän vastausvaihtoehdon oli valinnut 73% vastaajista.

Muita kyselyssä ilmenneitä kehittämistoiveita olivat parempi tilojen esteettömyyden huomioiminen, kuten akustiikka, äänentoisto, melun poistaminen ja luokkatilojen määrän lisääminen. Myös verkkoympäristöön toivottiin selkeyttä. Lisäksi opiskelijat toivoivat koulun nettisivuille enemmän tietoa esteettömyydestä, esimerkiksi onko induktiosilmukkaa ja missä tiloissa. Opiskelijat toivoivat myös

asenneilmapiirin muutosta, jotta erilaiset opiskelun haasteet hyväksyttäisiin paremmin ja osattaisiin tukea oikealla tavalla, eikä opiskelijaa syyllistettäisi oppimisvaikeudesta johtuvista virheistä. Opiskelijat, jotka tarvitsevat erityisjärjestelypas- sia, toivovat, että sen voisi saada nopeasti heti opintojen alkuvaiheessa, jotta opinnot lähtisivät alun alkaen etenemään sujuvasti.

Koska erityisjärjestelyprosessi ja erityisjärjestelyiden toteuttaminen käytännössä koettiin osittain toimimattomaksi, tarvittaisiin entistä enemmän tiedottamista sekä toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi. Panostamalla erityisjärjestelyiden tarjoamiseen ja erityisjärjestelyprosessin sujuvuuteen, voitaisiin tukea opiskelijoita entistä paremmin ja tarjota heille turvallinen oppimisympäristö. Lisäksi tarvitaan enemmän tiedottamista, jotta myös opettajat ymmärtävät Lapin ammattikorkeakoulun erityisjärjestelykäytännöt.

Lapin ammattikorkeakoulussa palautetta esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyen voi antaa esteettömyys- ja saavutettavuustyön yhdyshenkilölle. Olisi hyvä, jos palautemahdollisuudesta myös tiedotettaisiin enemmän, jotta opiskelijat osaisivat antaa palautetta oikeaan paikkaan. Lisäksi olisi hyvä, jos opiskelijoilta säännöllisesti kerättäisiin palautetta esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyen.

Opiskelijoilta kysyttäessä, onko heillä käytössä yhteiskunnan tarjoamia muita palveluita opiskelussaan, esimerkiksi tulkkia, avustajaa, apuvälineitä tai kuljetuspalveluita, vastaajien määrä oli vähäinen. Tähän kysymykseen sain 5 myönteistä vastausta, eli käyttäjien määrä ei ollut suuri (10%). Koska yhteiskunnan muita tukipalveluita tarvitsevat enemmänkin vammaiset opiskelijat, kuin erilaiset oppijat vastausmäärä jäi pieneksi. Lisäksi tulos kertonee, että muita yhteiskunnan tarjoamia palveluita käyttävien määrä on pieni Lapin ammattikorkeakoulussa. Vastaa- jien mukaan yhteistyötä oppilaitoksen kanssa oli hyvin vähän, sekä opiskelijat itse hoitivat yhteistyön palveluiden kanssa, jolloin oppilaitos ei ollut yhteistyössä mu- kana. Osa vastaajista koki, että olisi hyvä, jos oppilaitos huomioisi paremmin mui- den palveluiden käyttämisen toiminnassaan, esimerkiksi ajoissa tapahtuva muu- toksista informoiminen, jotta palvelut voidaan toteuttaa asiakkaan tarpeiden mu- kaan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tavoitteena opinnäytetyölläni oli selvittää, miten Lapin ammattikorkeakoulussa huomioidaan ja tuetaan opiskelijoita, joilla on jokin vamma tai oppimisvaikeus, sekä löytää niitä esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä pulmia, jotka vaativat kehittämistä. Olen koonnut johtopäätökseni opinnäytetyöni teoriapohjan, sekä aineiston tuloksena. Opinäytetyöni kautta saadut vastaukset olivat hyvin yhteneviä muiden aiheesta tehtyjen selvitysten ja tutkimushankkeiden kanssa.

Lapin ammattikorkeakoululla on hyvä pohja esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimiseksi opetuksessa. Opiskelua tukevia palveluita, sekä erityisjärjestelyitä on mahdollista saada yksilöllisten tarpeiden mukaan. Näiden asioiden avulla huomioidaan Lapin ammattikorkeakoulussa opiskelevat vammaiset opiskelijat ja erilaiset oppijat. Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä kysymyksiä pohditaan oppilaitoksen omassa työryhmässä ja kehitetään tarpeiden mukaan.

Opiskelijoiden kokemuksen mukaan Lapin ammattikorkeakoulujen kampukset ovat fyysiseltä ympäristöltään esteettämiä ja saavutettavia. Kuitenkin kuulemisen huomioimiseen ja tilojen ahtauteen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sekä opetuksessa tulisi keskittyä enemmän opetuksen selkeyteen ja opetusmenetelmien monipuolisuuteen. Opetuksen järjestäminen moninaiset opiskelijat huomioon ottaen on kaikille opiskelijoille hyödyksi, ei vain niille, kenellä on jokin erityisjärjestelyiden tarve. OHO! -hankkeen kautta tehdyssä tutkimuksessa on myös todettu, että fyysinen saavutettavuus huomioidaan hyvin, mutta lisätuen ja saavutettavan opetuksen tarjoaminen ei ole niin itsestään selvää (Eskola & Muuronen 2019).

Nykyäikaa ovat myös opetuksen järjestäminen verkon kautta, sekä verkkomateriaalit. Verkkoympäristössä toimiminen vaatii niin opiskelijoilta, kuin opettajiltakin taitoa osata käyttää erilaisia sivustoja ja ohjelmia. Verkon kautta opiskeleminen antaa uudenlaisia haasteita esteettömyys- ja saavutettavuustyölle, sillä myös verkkoympäristöjen tulee olla kaikille saavutettavia ja esteettämiä. Lisäksi opiskelijoille pitää olla tarjolla riittävästi tukea verkon kautta tapahtuvassa opetuksessa sekä verkkoympäristöissä toimimiseen. Opiskelijoiden kokemuksen mukaan, juurikin oppilaitoksen verkkoympäristöt tulisi olla selkeämpiä ja helppokäyttöisempiä. Tällä hetkellä verkkoympäristöstä tiedon löytäminen on vaikeaa ja etäopetusympäristö ei toimi toivotulla tavalla. Vaikka digitalisaatio ja etäopiskelu

ovat nykypäivää ja lisääntyvissä määrin tulevaisuutta, tulee sen toteutuksessa muistaa saavutettavuus ja esteettömyys. Tämä tarkoittaa sitä, että ympäristöjen tulee olla selkeitä ja helposti käytettäviä. (Lehto ym. 2019, 97)

Lapin ammattikorkeakoulun asenneympäristöön yli puolet opiskelijoista oli tyytyväisiä, mutta osa opiskelijoista koki opettajien asenteita vähätteleviksi ja leimaaviksi. Uusimman OHO! - hankkeen kautta saadun tiedon mukaan opiskelijoiden leimaantumista ilmenee, vaikka se onkin ajan saatossa vähentynyt. Syynä tähän on ensisijaisesti opettajien asenneongelmat, jolloin hyväksyntää erityisjärjestelyille voi olla vaikeaa saada. (Tuominen 2019.) Tämän vuoksi asenteet ovatkin suuri haaste saavutettavuuden toteutumisessa. Voi olla, etteivät kaikki opettajat hyväksy erityisjärjestelyitä tai opiskelijan toiveita saavutettavammasta opetuksesta. Negatiiviset asenteet lisäävät opiskelijoiden stressiä ja pelkoa kertoa omista tarpeista. (Lehto ym. 2019, 150-158.) Tärkeää olisikin opettajien kannustava, helposti lähestyttävä ja ymmärtäväinen asenne vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita kohtaan. Opiskelijat eivät odota opettajien tietävän kaikkea etukäteen, vaan avointa asennetta suhtautua opiskelijoihin, joilla on erityisen tuen tarpeita.

Opinnäytetyön keskeisin tulos liittyi erityisjärjestelyihin ja erityisjärjestelyprosessiin. Kyselyn mukaan yli puolet opiskelijoista oli saanut erityisjärjestelyitä tai lisätukea opiskelunsa aikana. Kuitenkin varsinainen erityisjärjestelypassi oli vain yhdellä kolmasosalla vastaajista. Tämä tarkoittaa siis sitä, että erityisjärjestelyitä saaneista noin puolet oli saanut erityisjärjestelyitä opettajilta suoraan kysymällä. Ottaen huomioon haastattelun vastaukset, joissa todettiin erityisjärjestelypassin oleva Lapin ammattikorkeakoulun erityisjärjestelyiden perusta, vastaus on merkittävä. Syitä siihen, miksi erityisjärjestelypassi oli vain hyvin pienellä osalla vastaajista, liittyi tiedon puute. Opiskelijat eivät tienneet erityisjärjestelypassin olemassaolosta, joten he kysyivät joka opintojakson opettajalta erikseen lupaa erityisjärjestelyihin. Tällöin erityisjärjestelyiden saaminen oli täysin riippuvaista opettajista, miten he ne myönsivät. Tässä myös ilmenee ongelmana se, etteivät kaikki opettajat osaa ohjata opiskelijoita hakemaan erityisjärjestelyitä.

Kaikista vastaajista hieman vajaa puolet eivät pitäneet saamiensa erityisjärjestelyitä riittävinä. Opiskelijoiden tyytymättömyys johtui siitä, etteivät he kokeneet

saavansa tarvitsemiaan erityisjärjestelyitä omista tarpeistaan huolimatta. Ne opiskelijat, joilla oli erityisjärjestelypassi, olivat suurimmaksi osaksi siihen tyytyväisiä, sillä erityisjärjestelypassi antoi opiskeluun turvallisuuden tunnetta ja stressittömyyttä. Erityisjärjestelypassiin tyytymättömät opiskelijat kokivat, ettei se toimi luvutulla tavalla, sillä opettajat eivät toteuta erityisjärjestelyitä. Opiskelijat kokivat myös, ettei opettajilla ole riittävästi osaamista ja ymmärrystä huomioida niitä opiskelijoita, jotka tarvitsevat erityisjärjestelyjä tai lisätukea.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet opiskelijat olivat sitä mieltä, ettei heitä tiedoteta riittävästi erityisjärjestelyistä. Opintojen alussa olisi tärkeää olla enemmän tiedottamista erityisjärjestelyistä ja lisätuesta, sillä kaikki opiskelijat eivät omia tuentarpeitaan tuo itse esille tai ylipäättänsä tiedä mahdollisuudesta saada tukea ja erityisjärjestelyitä.

Mielenkiintoinen havainto oli, että kyselyyn vastanneista enemmistöllä oli oppimisvaikeuksia. Näin ollen vammaisten opiskelijoiden määrä oli alle puolet vastaajista. Vastauksia tulkittaessa tuleekin huomioida, että suurin osa vastauksista on annettu oppimisvaikeuden näkökulmasta. Vastaajissa ei ollut esimerkiksi ollenkaan näkövammaisia, jolloin tämä näkökulma puuttuu. Mielestäni tässä on myös tärkeää huomioida se, etteivät oppimisvaikeudet näy opiskelijasta ulospäin verrattuna fyysisiin vammoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että erityisjärjestelyistä tiedottamiseen tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota, jotta se tavoittaa tukea ja erityisjärjestelyitä tarvitsevat erilaiset oppijat.

On huomioitavaa, ettei korkeakoulussa välttämättä tiedetä, miten vammaista opiskelijaa tulisi tukea, mutta myöskään vammaisen opiskelija ei aina itsekkään tiedä, mitä hän voisi vaatia koululta (Niemelä 2007, 34-35). Lisäksi opettajilla ei ole aina riittävästi tietoa siitä, kuinka vammaisen opiskelijan tai erilaisen oppijan kanssa tulisi toimia. Opettajien tiedonpuute näyttäytyi opiskelijoille siten, etteivät kaikki opettajat toteuttaneet opiskelijalle erityisjärjestelypassissa myönnettyjä erityisjärjestelyitä. Syynä tähän oli opettajien epäily erityisjärjestelyiden tarpeellisuudesta. Opettajille olisikin tärkeää selkiyttää oppilaitoksen erityisjärjestelykäytäntöjä, jotta väärinkäsitykset erityisjärjestelyiden myöntämisperusteista poistuisivat. Aiemmissa tutkimuksissa opiskelijat ovat kuitenkin pitäneet tärkeänä, että opettajien ja muun koulun henkilökunnan asenne on avoin ja positiivinen, jolloin

vammaisen opiskelijan tai erilaisen oppijan tilanteeseen voidaan pohtia yhdessä opiskelijan kanssa ratkaisua. (Pietilä 2013, 209.)

Opettajille annettu tietotaito esteettömyydestä sekä vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden kohtaamisesta on olennaista erityisjärjestelyjen ja tuen tarjoamisen näkökulmasta. Esteettömyyden huomioiminen vaatii opettajilta taitoa ja resursseja paneutua asiaan. Kouluilla voi olla hienoja suunnitelmia, mutta niiden toteutus ei toimi edellä mainittujen syiden vuoksi. (Pietilä 2013, 217.) Lisäksi tiedon puutteen takia palautteen antaminen voi olla vaikeaa, sillä ongelmakohtia ei oteta tosissaan tai niihin ei puututa (Lehto ym. 2019, 150-151). Oppilaitoksen olisikin erittäin tärkeää panostaa opettajien tiedottamiseen ja perehdyttämiseen, jotta he osaisivat opetuksessaan huomioida opiskelijoiden erilaiset tarpeet. Opettajakohtainen tiedon ja osaamisen vaihtelu on opiskelijoille erityisen rankkaa. Opiskelija saattaa joutua myös selvittämään jokaiselle opettajalle erikseen omaa tilannetta, jonka jälkeen hän saa erityisjärjestelyjä opettajasta riippuen. Lisäksi opettajat voivat itse kokea tilanteet epäselviksi, jos ohjeistusta ei ole. (Pietilä 2013, 212; Tuominen 2019.)

Jotta esteetöntä ja saavutettavaa opetusta, sekä erityisjärjestelyitä voidaan toteuttaa, vaatii se oppilaitokselta resursseja. Opettajille tulee olla enemmän aikaa suunnitella opetusta ja ohjata opiskelijoita, jotka tarvitsevat enemmän tukea. Kuitenkaan saamani haastattelun kautta opettajille ei automaattisesti myönnetä lisää aikaa, vaan he saavat sitä pyynnöstä. Haastattelun kautta saamani tiedon mukaan opettajat eivät olleet sitä kuitenkaan pyytäneet. Opiskelijoiden näkökulmasta opettajien työ näyttäytyi kiireellisenä, jolloin he eivät ehdi toteuttaa opiskelijoille erityisjärjestelyitä.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessini on ollut hyvin monivaiheinen ja rikas oppimismatka Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyys- ja saavutettavuustyöhön. Minua on kiinnostanut opiskelijoiden moninaisuuden huomioiminen siitä alkaen, kuin vuosia sitten pääsin tutustumaan erityisjärjestelyprosessiin erityisammattiopistossa. Jäin silloin pohtimaan, että erilaisia tuen tarpeita ilmenee kaikilla koulutusasteilla, mutta asia on vähemmän esillä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Tämän opinnäytetyöni kautta minulle aukesi mahdollisuus päästä tarkastelemaan asiaa ammattikorkeakoulun tasolla. Alussa en itsekään tiennyt, millainen kokonaisuus opinnäytetyöstäni tulee, sillä aiheen rajausta ja tutkimuskysymykset muokkautuivat opinnäytetyöprosessin aikana useampaan kertaan tiedon lisääntyessä.

Aloitin opinnäytetyöprosessini keväällä 2019 aiheen ideoinnilla ja valitsemisella. Lopullisen aiheen päätettyäni aloin etsimään teoriapohjaa sekä aiempia tutkimuksia opinnäytetyöni pohjalle. Teoriapohjan kerääminen oli hidasta, sillä aiheesta ei ole paljon teoriaa tai aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Tutkimusluvan opinnäytetyölle hain loppuvuodesta 2019. Saatua teoriata kerättyä, aloin suunnitella haastattelua Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyystyöhön, sekä pohtia ketä haastateltavat ovat. Tammikuussa 2020 toteutin haastattelun, sekä tein sen perusteella opiskelijoille kyselypohjan. Kyselyn kerääminen ajoittui 2020 keväälle. Saatua haastattelun, sekä kyselyn toteutettua, kävin kaikki aineistot läpi, sekä analysoin ne. Aineistojen analysoiminen oli hidasta ja aikaa vaativaa, johtuen aineistojen määrästä. Lopullisen opinnäytetyöni kirjoitin kasaan ja viimeistelin vuoden 2020 kesän ja syksyn aikana. Läpi koko opinnäytetyöprosessini olen noudattanut hyviä tieteellisiä käytäntöjä.

Opinnäytetyöni alkuvaiheessa minua jännitti, saanko riittävästi aineistoja kerätyksi, jotta voin tarkastella opinnäytetyöni aihetta. Huoli oli kuitenkin turha, sillä koin sekä haastateltavat, sekä opiskelijat innokkaiksi osallistumaan opinnäytetyöhöni aineiston tuottamiseen. Koin, että opiskelijat halusivat todella vastata kyselyyn, sillä vastaukset olivat hyvin konkreettisia ja perusteltuja. Olen hyvin kiitollinen runsaasta vastausmäärästä opiskelijoille, sillä se mahdollisti opinnäytetyöni toteutuksen. Koska sain kyselyyni paljon vastauksia kaikkien kampuksien opis-

kelijoilta, voin saamieni tulosten perusteella tehdä johtopäätöksiä Lapin ammattikorkeakoulun saavutettavuudesta- ja esteettömyydestä yleisellä tasollakin. Toivonkin, että koulu hyödyntää opinnäytetyöni tuloksia saavutettavuus- ja esteettömyystyössään, sillä kyselyn perusteella koin aiheen tärkeäksi kohderyhmään kuuluville opiskelijoille. Lisäksi tästä aiheesta olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimuksia esimerkiksi opettajien näkökulmasta, opiskelijoita haastatteleamalla tai kansainvälisesti korkeakoulujen toimintatapoja ja käytäntöjä vertaillen. Toivon, että opinnäytetyöni voi olla pohjana mahdollisesti tuleville jatkotutkimukselle aiheesta.

Havaintsin opinnäytetyön loppuvaiheessa Lapin ammattikorkeakoulun kehittäneen saavutettavuustyötään, joten nettisivuille oli ilmestynyt uusi saavutettavuussivu entisten esteettömyyssivujen tilalle. Sisällöllisesti se ei ollut kuitenkaan paljoa muuttunut entisestä ohjeistuksesta, jota käytin opinnäytetyössäni hyväksi. On hienoa huomata, että esteettömyyttä ja saavutettavuutta kehitetään koko ajan.

Opinnäytetyössäni käsittelin vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden kokemuksia Lapin ammattikorkeakoulun esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Vastauksia lukiessa kannattaa kuitenkin huomioida, että kyselyyn vastanneista opiskelijoista enemmistöllä oli oppimisvaikeus. Näin ollen vammaisten opiskelijoiden vastausmäärä jäi vähäisemmäksi, verrattuna erilaisiin oppijoihin, eikä kaikkia vammaluokkia ilmennyt vastaajilla. Mahdollisesti opiskelijoissa erilaisten oppijoiden määrä on suurempi, verrattuna vammaisten opiskelijoiden määrään. Tämä seikka on tärkeä huomioida opinnäytetyöni vastauksia lukiessa ja omia päätelmiä tehdessä. Kokonaisuutena opinnäytetyöprosessini oli hyvin mielenkiintoisen ja opin sen kautta paljon uusia asioita tutkimuksellisuuteen liittyen, sekä vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden huomioimisesta korkeakouluopetuksessa. Vastausten kautta minulle hahmottui tuentarpeiden laajuus ja moninaisuus. Uskon, että opinnäytetyöni kautta oppimani asia hyödyntävät minua tulevassa työelämässäni.

Kuten moni opiskelija kokee, myös itse huomasin opinnäytetyöprosessin aikana, että joitakin asioita olisi voinut tehdä eri tavalla. Esimerkiksi aineiston keruussa olisi voinut kysyä vielä tarkempia kysymyksiä tai eri näkökulmista. Kuitenkin opinnäytetyöprosessini kautta opin paljon asioita, joita voin myöhemmin hyödyntää,

mikäli päädyn jonkinlaista uutta tutkimusta tekemään. Hieman lisähaastetta opinnäytetyöprosessilleni antoi korona-aika, sillä keväällä kirjastojen mentyä kiinni, oli teoriakirjojen saaminen mahdotonta ja prosessini pysähtyi pariin kuukaudeksi. Kesällä kun kirjastot aukesivat, pääsin taas lainaamaan kirjoja ja jatkaamaan opinnäytetyöni kirjoittamista.

Mielestäni sain hyvin vastaukset opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, sekä teorian, että aineistojen näkökulmasta. Keräämieni aineistojen johtopäätöksissä nousi paljon yhtäläisyyksiä aiemmin tehtyjen tutkimusten kanssa, joten pidän opinnäytetyöni kautta saatuja vastauksia luotettavina. Lisäksi kyselyn kautta saamani vastaukset olivat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa, joten oletan opiskelijoiden ymmärtäneen kysymykset samalla tavalla, kuin itse. Tämä kertoo myös mielestäni opinnäytetyöni reliabiliteetista, sillä moninaisten tuentarpeiden huomioiminen on omalta osaltaan haasteellista. Opinnäytetyöni kautta vahvistunut ajatus on se, että vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita on runsaasti myös Lapin ammattikorkeakouluissa ja heidät tulee huomioida koulutusta järjestettäessä.

Opinnäytetyöni vaati paljon työtä etenkin käyttämäni triangulatiivisen aineistonkeruumenetelmän vuoksi. Kuitenkin koin eettisesti luotettavien tulosten saamiseksi sekä haastattelun, että kyselyn tärkeäksi osaksi opinnäytetyötäni. Uskon, että yhden aineistokeruumenetelmän kautta saadut vastaukset olisivat poikenneet tämän opinnäytetyön vastauksista ainakin osittain. Käyttämäni aineistonkeruumenetelmät teemahaastattelu ja lomakekysely sopivat eettisesti ajateltuna opinnäytetyöni aiheen tarkasteluun, sillä ne eivät olleet ristiriidassa toistensa kanssa. Koin näiden menetelmien täydentävän toinen toisiaan, sekä antavan laajemman näkemyksen tarkastelemaani aiheeseen, verrattuna siihen, että olisin käyttänyt vain yhtä menetelmää. Vaikka tämä prosessi on vaatinut minulta paljon aikaa ja ajoittain kärsivällisyyttäkin, aihetta on ollut antoisa tarkastella ja oppia siitä. Uskon, että opinnäytetyöni kautta oppimista asioista on minulle paljon hyötyä työelämässäni.

LÄHTEET

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Saari, E. & Viinamäki, L. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi

Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932

Ammattikorkeakouluun 2020. Hakeminen. Hakijalle. Viitattu 20.8.2020. <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/hakeminen/#hakeutuminen>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2020. Ammattikorkeakoulujen valintaperustesuositukset 2020. Viitattu 21.9.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2019/Arene_Amk_2020_valintaperustesuositus.pdf

Burns, E. 2016. Ohjaus ja varhainen puuttuminen opiskelun tukena ammattikorkeakoulussa. Artikkelijamk erityisopettajat. Viitattu 30.8.2020 <https://erityisopettaja.fi/ohjaus-ja-varhainen-puuttuminen-opiskelun-tukena-ammattikorkeakoulussa>.

ESOK-hanke. 2011. Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa. Viitattu 10.10.2019. <http://www.esok.fi/esok-hanke>

Esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas. 2009. ESOK- hankkeen julkaisuja. Viitattu 15.10.2019. <http://www.esok.fi/esok-hanke/suosituksset/opiskelijavalinta/suositus.pdf>

Erilaisten oppijoiden liitto 2019. Tietoa oppimisvaikeuksista. Viitattu 17.10.2019. <https://www.eoliitto.fi/tukea-ja-neuvontaa/tietoa-oppimisvaikeuksista/>

Eskola, S. & Muuronen, P. 2019. Saavutettavuuskriteerit- Webinaari. Viitattu 24.4.2020. <https://ohohanke.fi/opetus-ja-oppiminen/>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/ 2102

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Huhta, A. 2019. Esteettömyys on muutakin, kuin invaluiska- Webinaari. Turun yliopisto. Viitattu 12.12.2019. <https://ohohanke.fi/opetus-ja-oppiminen/>

Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK 2019. Erityisen tuen tarpeet ja oppimisvaikeudet. Viitattu 17.10.2019. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/erkkaperusteetii/1-erityiset-tuen-tarpeet-ja-opiskelijan-ohjaus/>

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas – Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kemppainen, E. 2008. Kohti esteetöntä yhteiskuntaa- Yhteiskuntapolitiikan normatiiviset keinot esteettömyyden edistämiseksi. Stakesin Raportteja 33/ 2008. Helsinki.

Kuosma, T. 2018. Kansainväliset vammaisoikeudet. Kemi: Atrain & Nord

Lapin ammattikorkeakoulu 2020. Saavutettavuus Lapin ammattikorkeakoulussa. Viitattu 4.9.2020. <https://www.lapinamk.fi/fi/Hakijalle/Hakeminen-tutkinto-opiskelijaksi/Usein-kysytyt-kysymykset/Saavutettavuus>

Lehto, R., Huhta, A. & Huuhka, E. 2019. Kaikkien korkeakoulu? Raportti OHO! -hankkeessa vuonna 2018 tehdyistä saavutettavuuskyselyistä. Viitattu 24.4.2020. <https://ohohanke.fi/wp-content/uploads/2019/12/kaikkien-korkeakoulu-oho-saavutettavuusraportti.pdf>

Monenlaisia oppijoita-verkkosivusto. 2020. Lapin ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.7.2020. <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/monenlaisetoppijat/>.

Niemelä, A. 2007. Joutuu vähän taisteleen -tutkimus vammaisten ja kuurojen nuorten koulutuspoluista. Helsinki: Otus rs.

Opetushallitus 2020. SORA- ratkaisuja soveltumattomuuteen. Viitattu 15.6.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sora-ratkaisuja-soveltumattomuuteen>

Oppimisvaikeus 2017. Perustietoa oppimisvaikeuksista. Viitattu 17.10.2019. <https://oppimisvaikeus.fi/tietoa/>

Penttilä, J. 2012. Hitaasti, mutta varmasti? Saavutettavuuden edistyminen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2000-luvulla. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:10. Viitattu 5.5.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79139/okm10.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pietilä, P. 2019. Miten korkeakoulujen saavutettavuutta voidaan arvioida. OHO-Hanke. Webinaari. <https://ohohanke.fi/opetus-ja-oppiminen/>

Pietilä, P. 2013. Hyvien käytäntöjen kierrättäminen. Teoksessa Laitinen, M. (toim.) Miksi joka paikkaan pitää päästä. Vantaa: Kansanvalistusseura

Peuna, K. 2014. Monenlaiset oppijat. Artikkelit. JAMK. Viitattu 23.4.2020. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/ajatusliikkuu/artikkelit/monenlaiset-oppijat/>

Perustuslaki 11.6.1999/731

Pynnönen, P, Eskola, S. & Muuronen, A. 2018. Erytisen hyvä opetus ja ohjaus-webinaari. Viitattu 12.12.2019. <https://ohohanke.fi/opetus-ja-oppiminen/>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.5.2020. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tuominen, S. 2014. Henkilökohtaiset opintojärjestelyt korkeakoulussa- Kokemuksia Aalto yliopiston kehittämissprosessista- Webinaari. OHO-hanke. Viitattu 23.4.2020. <https://ohohanke.fi/opetus-ja-oppiminen/>

Valtiovarainministeriö 2020. Saavutettavuus. Viitattu 12.3.2020. <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>

Viinamäki, L. 2007. Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Saari, E. & Viinamäki, L. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi

Villa, T. & Kivisalmi, S. 2016. Korkeakoulujen saavutettavuus. Katsaus korkeakoulujen sosiaaliseen, psyykkiseen, ja fyysiseen saavutettavuuteen opiskelijoiden näkökulmasta. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus. 53/2016. Viitattu 2.9.2020. <https://drive.google.com/file/d/0B9L1fvjudy3GOU01dE43Uj-RJSGM/view>

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa – määrällisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 13.7.2020. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yhdenvertaisuuslaki. 30.12.2014/ 1325

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma. Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen 2018. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2/2018. Viitattu 20.08.2019 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160666/STM_2_18_WEB.pdf

LIITTEET

LIITE 1. Opinnäytetyön haastattelukysymykset

LIITE 2. Opinnäytetyön kyselypohja

Esteettömyys ja saavutettavuus yleisesti

- Millainen on esteettömyyden rakenne yleisesti lapin ammattikorkeakou-
lussa ja mitkä ovat siihen käytössä olevat resurssit. Kuraattorin rooli, opet-
tajan rooli?
  - o Muiden henkilöiden vastuu?
- Onko Lapin amk:illa saavutettavuussuunnitelmaa tai vastaavaa?
- Järjestetäänkö opettajille koulutusta/perehdytystä, vammaisten opiskeli-
joiden ja erilaisten oppijoiden huomioimiseksi opetuksessa ja ohjauk-
sessa?
- Onko koululla erikseen resursseja vammaisille opiskelijoille ja erilaisille
oppijoille? Esim. lisäaikaa yksilöllisten järjestelyjen toteuttamiseen opetta-
jille?
- Onko kaikilla kampuksilla yhtenevät ohjeet/säännöt erityisjärjestelyihin ja
esteettömyyteen?
  - o Kampuksien tasavertaisuus esteettömyyden näkökulmasta?
- Onko oppilaitoksessa jokin yhteinen käytäntö myönnettävistä erityisjärjes-
telyistä esim. lisäaikaa tenttiin vai onko se aina opettaja ja oppilas koh-
taista?

Yksilölliset erityisjärjestelyt ja tukitoimet

- Jos myönnettyt erityisjärjestelyt eivät toteudu käytännössä, keneen opis-
kelijan voi ottaa yhteyttä?
- millä perusteilla erityisjärjestelyjä saa?
  - o Onko jotain luokittelua, eri vammoille tai oppimisvaikeuksille?
Minkä mukaan tukipalvelut järjestetään, vai riippuuko se mitä opis-
kelija vaatii tai mitä opettaja suostuu antamaan? Esim. lisäaika
tentissä?
  - o Onko koululla olemassa valmiina ohjeistusta, mitä tukitoimia ja eri-
tyisjärjestelyjä esim. näkövammaiselle opiskelijalle voidaan tar-
jota?
- Erityisjärjestelypassin kautta opiskelija saa oikeuden soveltaviin tapoihin
kurssien suorittamiseksi. Onko kuitenkin mahdollisuutta saada erityisjär-
jestelyjä ilman erityisjärjestelypassia
  - o Esimerkiksi pienimuotoiseen tarpeeseen tai jotakin tiettyä kurssia
koskeva?
  - o tai opiskelija ei halua erityisjärjestelypassia

Ympäristön esteettömyys ja saavutettavuus

- Miten esteettömyys huomioidaan opiskeluympäristössä yleisesti?
  - o lainsäädännön mukaan?
- Jos Lapin ammattikorkeakouluun hakee vammainen opiskelija tai erilai-
nen oppija, miten asiaa käsitellään hakuaikana?
  - o Vaaditaanko todistuksia yms.?

- Kuinka todetaan, onko opiskelija kykenevä opintoihin Lapin ammattikorkeakoulussa ja vältetään syrjimisen tapahtuminen?
- Miten tilojen esteettömyys huomioidaan?
  - Onko kartoituksia tai palautteen keräämistä tai jos joku antaa palautetta, pyritäänkö puutteita muokkaamaan esteettömämmiksi ja saavutettavammiksi?
- Onko tullut koskaan ilmoitusta, että jotakin henkilöä syrjittäisiin tai kiusattaisiin Lapin amk:ssa opiskelijoiden tai opettajien taholta?
  - Miten siihen puututaan/puututtaisiin?
- Onko yleisesti tullut palautetta esteettömyydestä tai tukemisesta?
  - kehittäminen?
- Onko mahdollista vapautus osasta opinnoista vamman tai oppimisvaikeuden vuoksi?

OPPARIN KYSELYRUNKO

YLEISTIEDOT: (osio 1)

1. Sukupuoli? *

- mies
- nainen
- muu

2. Millä alalla opiskelet? *

- Palvelualat (liikunta ja matkailu)
- Maa- ja metsätalous
- Kauppa ja hallinto (liiketalous)
- Sosiaaliala
- Taiteet ja kulttuuri
- Tekniikka, teollisuus ja rakentaminen
- Terveys ja hyvinvointi
- Tietojenkäsittely, tieto- ja viestintätekniikka (ICT)

3. Millä kampuksella opiskelet? *

- Kemi
- Tornio
- Rovaniemi

4. Monesko opiskeluvuosi? *

- 1
- 2
- 3
- 4

5. Minkä vuoksi tarvitset erityisjärjestelyjä opiskelussasi? (tarvittaessa voit valita useamman vaihtoehdon) *

- kuulovamma
  - näkövamma
  - puhevamma
  - liikuntavamma
  - neurologinen vamma
  - muu vamma, mikä?
-
- lukivaikeus
  - kirjoittamisen vaikeus
  - laskemiskyvyn vaikeus
  - kehityksellinen kielihäiriö
  - aktiivisuuden- ja tarkkaavaisuuden vaikeus
  - hahmottamisen vaikeus
  - monimuotoinen oppimiskyvyn häiriö
  - Aspergerin oireyhtymä

- muu oppimisvaikeus, mikä?
-

ERITYISJÄRJESTELYT JA TUKITOIMET (osio 2)

6. Oletko saanut jotain tukea tai erityisjärjestelyjä opiskeluusi? *
- Kyllä
 Ei
7. Jos vastasit EI, millaista tukea ja/tai erityisjärjestelyitä toivoisit saavasi? *
8. Jos vastasit KYLLÄ, millaista tukea ja/tai erityisjärjestelyitä saat tällä hetkellä Lapin ammattikorkeakoulussa? (esim. lisäaika tentissä, materiaalien etukäteisen saaminen, tehtävien korvaavat suoritustavat, lisää tukea opiskelujen suunnitteluun yms.) *
9. Koetko pärjääväsi hyvin nykyisillä tukitoimilla/erityisjärjestelyillä opinnoissasi?
- Kyllä
 Ei
10. Onko sinulla erityisjärjestelypassi? *
- Kyllä
 Ei
11. Jos vastasit KYLLÄ, koetko erityisjärjestelypassin hyödylliseksi? *
- Kyllä, koska _____
 En, miksi? _____
12. Onko opettajilla mielestäsi riittävästi aikaa muokata opetusta opiskelijoiden erityistarpeiden mukaan?
- Kyllä
 Ei
13. Onko opettajilla mielestäsi riittävästi tietoa ja osaamista ottaa huomioon opiskelijat, joilla on erityistarpeita?
- Kyllä
 Ei
14. Onko tiedottaminen saatavista erityisjärjestelyistä ja muusta tukitoiminnasta riittävää? *
- Kyllä
 Ei

SAAVUTETTAVUUS (osio 3)

15. Onko opiskeluympäristö riittävän saavutettava (tilat, kuuleminen, näkeminen, materiaalit, erilaiset oppimisympäristöt, opiskelutavat jne.) *

- Kyllä
  - Ei, miksi ei?
-

16. Onko oppilaitos erilaisuutta suvaitseva? (asenteet, ilmapiiri, tasa-arvo, kiusaaminen, syrjintä, vahvuuksien hyödyntäminen) *

- Kyllä
  - Ei, miksi ei?
-

17. Onko sinulla käytössä opiskeluusi liittyen muita yhteiskunnan tarjoamia palveluita? (esim. opiskelun apuvälineet, avustaja, tulkki, kuljetuspalvelu, opas, avustajakoira yms.) *

- Kyllä
- Ei

18. Jos vastasit KYLLÄ, toimiiko näiden palveluiden ja koulun yhteistyö hyvin?

- Kyllä, koska _____
- Ei, miksi? _____

19. Pitäisikö näissä saavutettavuuden eri muodoissa jotain kehittää? *

- tiedon lisääminen erilaisista opiskelun haasteista opettajille
  - tiedon lisääminen mahdollisesta tuesta opiskelijoille
  - lisää resursseja opettajille
  - joustavuutta opiskelujärjestelyihin
  - enemmän erilaisia kurssien suorittamistapoja
  - lisää tukea opiskelun suunnitteluun
  - saavutettavuus toteutuu hyvin, ei kehittämistarpeita
  - muuta, mitä? _____
-

LOPUKSI

20. Muuta lisättävää, palautetta, kehitettävää?
